

RIIGIKOHUS

DISTSIPLINAARKOLLEGIUM

OTSUS

Distsiplinaarasja number	9-13/24-1
Otsuse kuupäev	10. juuni 2024
Kohtukoosseis	Eesistuja riigikohtunik Paavo Randma, liikmed riigikohtunik Kai Kullerkupp, riigikohtunik Ants Kull, ringkonnakohtunik Kersti Kerstna-Vaks ja maakohtunik Marika Leimann
Kohtuasi	A Maakohtu kohtuniku X distsiplinaarasi
Distsiplinaarmenetluse algataja	Riigikohtu esimees Villu Kõve
Asja läbivaatamise kuupäev	12. aprill 2024; 10. mai 2024
Istungil osalenud isikud	A Maakohtu kohtunik X ja tema esindaja vandeadvokaat Paul Varul A Maakohtu esimees Istungit protokollis Riigikohtu personalispetsialist Kristi Jakobsoo

RESOLUTSIOON

1. Tunnistada kohtunik X süüdi ametikohustuste süülises täitmata jätmises ja mittekohases täitmises.
2. Karistuseks mõista kohtunik X-ile ametipalga vähendamine kuueks kuuks suuruses 20 (kakskümmend) protsenti.
3. Otsuse peale on kohtunikul õigus esitada kaebus Riigikohtu üldkogule 30 päeva jooksul alates otsuse kuulutamisest.
4. Otsus jõustub pärast punktis 3 märgitud tähtaja möödumist, kui kohtunik ei ole esitanud kaebust Riigikohtu üldkogule.

DISTSIPLINAARSÜÜDISTUS

1. Riigikohtu esimees V. Kõve algatas 13. märtsil 2024. a distsiplinaarmenetluse A Maakohtu kohtuniku X-i suhtes. Viidatud päeval koostatud distsiplinaarsüüdistuses, mida täpsustati 28. märtsil 2024, tehakse kohtunikule järgmised etteheited.

A. MINETUSED TSIVIILASJA NR 2-18-11694 MENETLEMISEL

Eksimine nõude vastu lahendada kohtuasi mõistliku ajaga

2. Tsiviilasi nr 2-18-11694 on A Maakohtu menetluses aastast 2018, kohtunik X-i menetluses aga alates 7. aprillist 2020. Kohtunik X menetleb asja seega juba neli aastat, kuid sisulise lahendini ei ole siiani jõudnud.

3. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 2 sätestab tsiviilkohtumenetluse ülesandeks tsiviilasjade õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega lahendamise. See tähendab, et kohtunik peab oma töö korraldama selliselt, et ta suudaks lahendada kohtuasjad mõistliku aja jooksul. Kohtute seaduse (KS) § 6 lõike 1 teise lause järgi peab kohtunik oma kohustused täitma mõistliku ajaga, arvestades seaduses ette nähtud menetlustähtaegu. Sama põhimõtte on sätestatud ka kohtunike eetikakoodeksi punktis 15, mille kohaselt lahendab kohtunik kohtuasjad mõistliku aja jooksul, vältides kiirustamist ja pealiskaudsust ning hoidudes otsustamise edasilükkamisest formaalsetel ja ebamõistlikel alustel.

4. Ehkki kohtumenetluse mõistlik menetlusaeg pole üheselt piiritletud ja selle hindamisel tuleb arvestada kohtuasja keerukust, menetlusosaliste käitumist ning kaalul olevaid huve, ei saa põhjendatuks pidada tsiviilasja nr 2-18-11694 menetlemisele kulunud aega. Kohtunik X lubas lahendi avalikult teatavaks teha 27. novembril 2023, siis 7. detsembril 2023, kuid seejärel otsustas ta tsiviilasja sisulise arutamise hoopis uuendada, mis seab kahtluse alla ka kohtuniku menetluse juhtimise oskuse. Menetluse uuendamise järel 30. jaanuaril 2024 toimunud istungil lubas kohtunik X teha lahendi hiljemalt 11. märtsil 2024. Viidatud kuupäeva saabudes on kohtunik teinud aga taas kohtuotsuse kuulutamise aja edasilükkamise määruse.

Menetlusosaliste pöördumistele vastamata jätmine

5. 16. detsembril 2020 saatis kohus menetlusosalistele kutse osaleda 16. veebruari 2021. a istungil. 20. jaanuaril 2021 esitas vandeadvokaat K. Michelson päringu, et uurida, kas istung on planeeritud eelistungi või põhiistungina. Kuivõrd kohus pöördumisele ei vastanud, tegi advokaat 29. jaanuaril 2021 uue päringu. KIS-ist ei nähtu, et kohus oleks sellele vastanud.

6. 25. jaanuaril 2022 saatis kohus menetlusosalistele kutse osaleda 8. veebruari 2022. a istungil. 26. jaanuari 2022. a pöördumises küsis kostja, kas istung on planeeritud eelistungi või põhiistungina, kuivõrd senisest menetluskäigust jäi see arusaamatuks ning oodati kohtu edasisi juhiseid. Kohus pöördumisele ei vastanud.

7. Kohtunik tegi 25. aprillil 2023 määruse, millega lõpetati asja sisuline arutamine kirjalikus menetluses ja avati kohtuvaidlused. Viimased menetlusedokumendid esitati 19. juunil 2023. Kaebaja esitas kohtule kohtuotsuse kuulutamise aja teadasaamiseks kolm päringut (21. juulil 2023, 1. septembril 2023 ja 18. septembril 2023), millest kahele kohus ei vastanud.

Kohtuotsuse ettenähtust hilisem kuulutamine

8. Pärast 25. aprilli 2023. a määrusega asja sisulise arutamise lõpetamist kirjalikus menetluses avati kohtuvaidlused. Viimased menetlusedokumendid esitati 19. juunil 2023. TsMS § 452 lõike 3 teise lause kohaselt teatab kohus menetlusosalistele otsuse avalikult teatavakstegemise aja, kui asi lahendatakse kohtuistungit pidamata või kui menetlusosaline ei osalenud kohtuistungil. TsMS § 452 lõige 4 näeb ette, et kohus võib otsuse teha avalikult teatavaks kirjalikus menetluses hiljem kui 20 päeva taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist üksnes mõjuval põhjusel. Sama sätte teise lause järgi ei või otsuse avalikku teatavakstegemist määrata hiljemaks kui 40 päeva pärast asja arutamise viimast istungit või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist. Hageja poolt Riigikohtu esimehele esitatud 4. oktoobri 2023. a pöördumise seisuga oli viimasest menetlusedokumendi esitamiseks

ettenähtud tähtpäevast möödunud enam kui 100 päeva. Seega on kohtunik rikkunud seaduses sätestatud tähtaega.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalistesse

9. Kohtunike eetikakoodeksi punkti 12 kohaselt säilitab kohtunik töös rahu, väljapeetuse ja vääriskuse. Punkti 13 järgi on kohtunik kannatlik ja viisakas kõigi protsessiosaliste, kolleegide ja kohtutöötajate suhtes, taotlede samasugust suhtumist ka teistelt. Punkt 14 sätestab, et kohtunik on õigusemõistmisel erapooletu ja õiglane ning püüab sellisena näida ka mõistlikule kõrvalseisjale. Selleks kohtleb kohtunik protsessiosalisi võrdselt, hoidub mittevajalikest ja asjasse mittepuutuvatest kommentaaridest või märkustest. Ta väldib ärritumist, vihastumist, hääle kõrgendamist, suhtumist väljendavat miimikat ja motoorikat või muud sellist käitumist, mis võib jätta mulje tema erapoolikusest.

10. Tsiviilasjas nr 2-18-11694 toimunud 27. aprilli 2021. a ja 14. juuni 2022. a istungite helisalvestistest võib aga täheldada, et kohtunik X oli ärritunud, suheldes vandeadvokaat K. Michelsoniga kõrgendatud hääletoonil ning tehes tema kohta ebavajalikke kommentaare. Konkreetselt tõstetakse esile 27. aprilli 2021. a istungit, kus kohtunik väljendus järgmiselt: „*Ma ei pea seda ometi üle kordama advokaatidele.*“; „*... ei, ma ei soovi, et te loete ette! Ma soovin, et te toote! Palun! Ma katkestan teid. Te olete advokaat. Te teate, kuidas peab esitama selge nõude.*“ 14. juuni 2022. a istungil ütleb kohtunik aga järgmist: „*Te ju käitute ebaviisaka tooniga, räägite. Rahulikult palun ja pöörake kohtu poole, kui te kohtuga suhtlete.*“; „*Kuulge, Teie toon läheb agressiivseks. Palun olge rahulik ja palun kuulake, kui kohus teiega räägib. Te suhtlete omavahel oma nii-öelda nõustajaga või oma abilisega. Kohtuga peab viisakas ka kehakeel olema. Te keerate otse kohtu poole ja kuulate, mis teiega räägitakse.*“

11. Istungite helisalvestistega tutvudes jääb arusaamatuks, miks kohtunik menetlusosaliste peale ärritus. Samuti võib täheldada, et teiste menetlusosalistega suhtles kohtunik rahulikumalt, tegemata ebavajalikke kommentaare. Niisugune ründav ja ebaviisakas suhtlusstiil tekitab menetlusosalistes mh küsimuse kohtu kallutatuses. Sellised sõnavõttud istungitel riivavad kohtunikukonna ausameelsuse ja sõltumatuse mainet, mille hoidmise kohustus on sätestatud kohtunike eetikakoodeksi punktis 1.

B. MINETUSED TSIVIILASJA NR 2-21-18723 MENETLEMISEL

Menetlusosalise pöördumisele vastamata jätmine ning menetluse venimine

12. Selles asjas andis kohus 23. augustil 2022 hagejale võimaluse esitada 30 päeva jooksul vastuväiteid kostja seisukohtadele. Hageja esitas oma seisukoha 30. septembriks 2022. Ligikaudu kaheksa kuud hiljem, s.o 2. juunil 2023, kui kohus polnud teinud ühtegi menetlustoimingut, pöördus hageja kohtu poole küsimusega, kas ta saaks omalt poolt veel midagi teha, et kohtuasi edasi liiguks. KIS-st ei nähtu, et kohtunik oleks sellele pöördumisele vastanud.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalistesse

13. Süüdistuses leitakse, et ka selles kohtuasjas eksis kohtunik eetikakoodeksi p-des 1, 12, 13 ja 14 sätestatu vastu. Etteheidetava sündmusena osutatakse 18. oktoobri 2023. a istungile, kus kohtunik X väljendus järgmiselt: „*Milles see vastuväide seisneb?*“, „*Ma küsin veel kord, mis annab teile teadmise, et täna on eelistung?*“, „*Mis seal kirjas on, mis istungile teid kutsutud on?*“, „*Kus on kirjas, et teid eelistungile on kutsutud?*“, „*Kohtule küsimusi ei esitata! Teie esitate avaldusi, taotlusi.*“, „*Milline 4. lõik on, kust te loete seda?*“, „*Kui kohus korraldab eelmenetluses korraldava kohtuistungit, aga siin ei ole korraldavat kohtuistungit, eelmenetlus on toimunud!*“, „*Mis haridus teil on?*“, „*Kahekordne juuraharidus? Mis tähendab kahekordne juuraharidus? Sellist ametlikku haridust Eesti ülikoolid ei anna, mis on kahekordne juuraharidus?*“, „*Mis valdkonna magistrikaad teil on?*“, „*Mis teil diplomi peal kirjas on?*“, „*Mis asi see on, Tallinna Tehnikaülikool?*“, „*Kus te*

bakalaureuseõppe läbisite, millises ülikoolis?“, „Nii ja õigusteaduse magister on teil infotehnoloogia õiguses?“, „Aga infotehnoloogia õigus, mida see hõlmab – infotehnoloogia õigus? Kas see võimaldab teil kohtus esindada?“, „Kust see tuleb, et see teil võimaldab?“.

C. ETTEHEITED KOHTUNIKU KÄITUMISELE JÄRELEVALVEMENETLUSE KÄIGUS

A Maakohtu esimehe pöördumistele reageerimata jätmine

14. Pärast seda, kui Riigikohtu esimehelt taotleti distsiplinaarmenetluse algatamist kohtunik X-i suhtes, pöördus ta 2023. a oktoobris A Maakohtu esimehe poole, et saada tema hinnang kohtuasjade väidetava venimise ja erinevate suhtlemisprobleemide kohta. Maakohtu esimehe vastusest ilmnes, et kohtunik X ei ole soostunud temaga järelevalvemenetluse käigus tekkinud küsimuste arutamiseks kohtuma. Kohtuniku selgitused, et A Maakohtu esimees pole teavitanud, milles tema hinnangul seisneb kohtuniku rikkumine, ega selgitanud kohtunikule menetlusnorme, mille alusel temaga vestelda soovitakse, on asjakohatud. KS § 45 lõike 1 esimene lause sätestab selgelt, et kohtunike kohustuste täitmise üle teostab järelevalvet kohtu esimees. Kindlasti ei saa järelevalvemenetluse käigus selgituste küsimist pidada ohuks kohtuniku sõltumatusele.

D. ETTEHEITED SEOSSES TÖÖ KORRALDAMISEGA ENDA MENETLUSGRUPIS

Menetlusgrupi töötajatega ja kolleegidega suhtlemine

15. Kohtunik X-i menetlusgrupis on suur kohtujuristide voolavus ja kohtuniku töösuhe kohtujuristidega on lõppenud enamasti erimeelsuste tõttu. Süüdistuses leitakse, et see viitab ebasobivale käitumisele tugipersonaliga. Kohtunikku iseloomustab suutmatkus oma tööd korraldada ja teha koostööd kohtuametnikega, aga ka süstemaatilised ja aastatepikkused suhtlemisraskused kolleegidega.

E. SÜÜDISTUSE KOKKUVÕTE JA ETTEPANEK KARISTUSEKS

16. Kohtunik X on pannud toime mitmed distsiplinaarsüüteo KS § 87 lõike 2 esimese lause tähenduses. Kohtunikku iseloomustab pidev kahtlustamine ning teiste süüdistamine enda probleemides. Riigikohtu esimeheni on korduvalt ulatunud etteheited X-i ründavas hoiakus, seda eriti noorte kolleegide suhtes. Isegi kui tegu ei ole kohtuniku otsese subjektiivse pahatahtlikkusega, takistavad pidevalt tema isikuga seotud probleemid normaalset tööd. Ehkki kohtunik X-il ei ole kehtivaid distsiplinaarkaristusi, juhib Riigikohtu esimees tähelepanu sellele, et kohtunikku on ka varem menetlusosalistega lugupidamatu ja ebaviisaka suhtlemise eest süüdi mõistatud. Kuna probleemid ei ole vaatamata varasemale distsiplinaarmenetlusele aastatega lahenenud, vaid pigem kordunud ja isegi süvenenud, on tõsine kahtlus kohtunik X-i ametisse sobivuses.

EESTI KOHTUNIKE ÜHINGU JA EESTI ADVOKATUURI SEISUKOHT

17. Johtuvalt süüdistuse iseloomust ning karistusettepanekust pöördus distsiplinaarkolleegiumi esimees eelmenetluses nimetatud kahe kutseorganisatsiooni poole nende seisukoha küsimiseks. Täpsemalt anti kutseühendustele võimalus avaldada, kas nad evivad väljaspool süüdistuses viidatud kohtuasju infot ning seisukohta kohtunik X-i kohatu/sobimatu käitumise kohta kohtumenetluste läbiviimisel ning menetlusosalistega suhtlemisel. Jaatava vastuse korral paluti seda teavet distsiplinaarkolleegiumiga jagada. Samuti pakuti pöördumistes võimalus avaldada seisukoht küsimuses, kas nimetatud kutseorganisatsioonide hinnangul on nende liikmeskonna kogemustest lähtuvalt X sobilik töötama kohtunikuna.

Eesti Kohtunike Ühing

18. Eesti Kohtunike Ühingu vastuses sedastatakse, et neil puudub teave kõnealustes küsimustes ning X-i sobivuse kohta kohtunikuametisse nad vastust anda ei saa.

Eesti Advokatuur

19. Vastuses viidatakse advokaatide poolt aastate vältel antud tagasisidele ja tõdetakse, et kohtunik X-i asjade menetlustes osalenud advokaadid on sageli rahulolematud seoses tema tegevusega ning avaldanud ka kahtlust tema kohtunikuks sobivuses. Vastuses rõhutatakse, et X-i suhtes antud kriitiline tagasiside eristub silmatorkavalt ülejäänud kohtunike suhtes avaldatud seisukohtadest selle poolest, et see pärineb paljudelt advokaatidelt ja ei ole seotud üksikute ebaõnnestunud kaasustega. Üldistavalt tuuakse esile kaht liiki probleeme.

20. Kõigepealt võimetus otsustavalt lahendada menetlusküsimusi ja raskused asjas lõpplahendite tegemisel, mis toob kaasa kohtuasjade venimise ja suuremates asjades ka poolte menetluskulude asjatu paisutamise. Kohtunik X-i menetlustes on tavapärasest oluliselt sagedasem poolte taotluste lahendamata jätmine või nende jm menetlust juhtivate määruste tegemisega viivitamine. Kohtunikule on iseloomulik, et ta kas kõhkleb küsimuste lahendamisel või muudab kord juba võetud seisukohti menetluse juhtimise küsimustes, ei pea kinni pooltele lubatud tähtaegadest ning lükkab edasi lõpplahendite väljakuulutamist (ka mitu korda).

21. Teiseks probleemid suhtlemisel menetlusosaliste ja nende esindajatega, samuti suuliselt üle kuulatavate isikutega (nt eksperdid). Sageli on täheldatud kohtunik X-i ärritumist, dotseerivat hoiakut menetlusosaliste esindajate või kuulatavate isikute suhtes, neile negatiivse alatooniga märkuste tegemist jm kohtunikule sobimatut suhtlusviisi.

A MAAKOHTU ESIMEHE KIRJALIKUD SEISUKOHAD JA KOHTUNIKU ISELOOMUSTUS

Kohtunik X-i töökoormus

22. Kohtu esimees esitab andmed 2020. aasta algusest kuni 2023. aasta lõpuni kohtunik X-i menetluses olnud kohtuasjadest. Arvamuses järeldatakse neid andmeid teiste sama kohtumaja tsiviilkohtunike tööga võrreldes, et kohtunik X-i menetlusse jagatud kohtuasjade maht on sarnane teiste A Maakohtu tsiviilvaldkonna kohtunike töökoormusega, kohtuniku keskmine menetlusaeg ja kohtuasjade jääk on teiste tsiviilvaldkonna kohtunikega (samuti samale valdkonnale spetsialiseerunud kohtunikega) võrreldes aga oluliselt suurem.

Kohtunikule menetlusgrupi näol vajaliku abi tagamine

23. Esimees tõdeb, et kohtunik X-i menetlusgrupis on erimeelsustest johtuvalt kohtujuristide/konsultantide volavus olnud keskmisest suurem, mistõttu esineb tihti perioode, kus tal ei ole olnud püsivat kohtujuristi. Näiteks viimase aasta jooksul on vahetunud sel põhjusel kaks inimest. Eelnevast tulenevalt on ka juristi toe korraldamine tavapärasest keerukam. Samas kinnitab esimees, et kohtujuristi tugi on kohtunik X-ile olnud alati tagatud asendamiste korras ning ei ole esinenud perioode, kus seda ei oleks üldse olnud.

Suhtlemine menetlusosalistega süüdistuses viidatud kohtuasjades

Kohtu esimees nõustub süüdistuses tehtud etteheidetega. Kohtuniku suhtlusstiil on menetlusosalistega suheldes ründav ja ebakohane, mh esitab kohtunik advokaadi pädevust otseselt kahtluse alla panevaid avaldusi.

Kolleegide tagasiside

24. Kolleegide hinnangul on kohtunik X-il head valdkondlikud teadmised, oma seisukohtade väljendamisel on ta aga sageli patroneeriv, rõhutades oma teadmiste ja kogemuste paremust ning alavääristades teiste omi. Selleks, et oma seisukohtade ainuõigsust rõhutada, märgib ta vestlustes kolleegidega ära, kui neil majandusharidus puudub. Kolleegidele on heidetud ette ka nende noorust, endistest advokaatidest kolleegidele teadmatust kohtu töökorraldusest, teistesse riigiasutustesse roteerunud olnud kolleegidele seda, et nad on kohtu tööst eemal viibinud. Ka rõhutab kohtunik X pidevalt, et maksejõuetusasju ei tohiks lahendada kohtunikud, kel puudub majandusharidus.

25. Kohtuniku kohta esitatud kaebuste kohaselt on kohtuniku emotsioonide kontrolli, koostöö- ja ajaplaneerimise oskus puudulik. Probleemide või eriarvamuste korral kaldub ta vastanduma ja enda seisukohti ainuõigena esitama ning kasutab suhtlusviisi, mis asjaomastele isikutele tundub ebakohane – ebaviisakas, lugupidamatu, dotseeriv, järsk, ründav või koguni hirmutav. Ebaõnnestumiste asjaolusid omistab ta pigem teistele ja välistele asjaoludele, kui näeb selles enda hoiakute, tegevuse või käitumise tulemust.

26. Kohtunik X on juba pikalt kurtnud ajapuuduse üle, väites, et kõik temale jagatud asjad on keerukad ja aeganõudvad ning teda on seetõttu ebavõrdselt koheldud, sest talle jagatakse rohkem kohtuasju kui kolleegidele. Tema hinnangul on ülekoormuses süüdi ka koormuspunktide süsteem, mis ei arvesta maksejõuetusasjade erilist keerukust, samuti on ülekoormuse põhjuseks pidevad probleemid tugipersonali oskuste ja teadmistega. Ka kohtunikuga koostööd puudutavates küsimustes on näha ajapuudust ja korraldamatust – ta jääb koosolekutele tihti hiljaks, hilineb kirjalike vastuste esitamisega, ei ole eelnevalt tutvunud koosoleku jaoks ette saadetud materjalidega, on kõige ja kõigi suhtes kahtlustav jms. Sellest jääb mulje, et ta ei suuda eristada olulist ja ebaolulist, et oma ülesannetega hästi toime tulla.

Tagasiside koostööle menetlusgrupis

27. Kohtunik X-i menetlusgrupis on sama kohtuistungis sekretär töötanud juba pikka aega. Teadaolevalt on tema koormus suur, kuid kaebusi koostöö kohta ei ole sekretär esitanud.

28. Kohtujuristide osas on olukord teine. Erimeelsuste tõttu on juristid/konsultandid vahetunud tema menetlusgrupis sagedamini kui teistes menetlusgruppides. Alates 2020. aastast on kohtuniku menetlusgrupis olnud viis alalist kohtujuristi, kellest enamus töötab tänaseni A Maakohtus, kuid teistes menetlusgruppides. Kohtunikuga koostööd teinud kohtujuristide kirjelduse kohaselt on üldine töökorraldus menetlusgrupis selline, et kõik asjad tuleb kohtunikuga läbi arutada, kusjuures jurist peab kohtuniku nõudmisel tundma tervet toimikut. Kohtujuristide hinnangul jagab X kohati vastuolulist informatsiooni, tema soovid on vastuolulised, mis oluliselt raskendab sujuva töö tegemist ja ressursi otstarbekat kasutamist. Kohati võib suhtlus kohtunikuga olla intensiivne, mis tekitab tunde, et tehtuga ei olda rahul. Juristide tervis ei pea sellisele pingele, koormusele ja kohtuniku nõudmistele vastu. Tööülesannete täitmiseks antud ebaselged juhised on tinginud olukorra, kus asendama tulnud jurist on pidanud tegema ringi töö, mis oli eelnevalt mõne juristi poolt juba tehtud. Juristidele ülemäärase töökoormuse panemise ning ülemääraste nõudmiste ja pingete tõttu on kohtunik X-i menetlusgruppi keeruline leida nii püsivat kohtujuristi kui ka kohtujuristi asendajaid.

KOHTUNIKU KIRJALIKUD SELGITUSED

Eksimine nõude vastu lahendada kohtuasi nr 2-18-11694 mõistliku ajaga

29. X selgitab, et kuna ta on spetsialiseerunud maksejõuetusasjade lahendamisele, tuleb tal kiireloomulised maksejõuetusasjad lahendada enne teisi tsiviilasju. Samuti on talle jagatud arvukalt teiste kohtunike n-ö vanu asju, mis tuleb eelisjärjekorras ette võtta, ning tema menetluses olevate tsiviilasjade arv (400 asja) on keskmisest oluliselt suurem. Ühtlasi väidab X, et maakohtu esimees esitab tema suhtes moonutatud menetlusstatistikat. Talle ei ole alati olnud tagatud kohtujuristi abi,

mistõttu pidi ta täitma suurel hulgal ka viimase ülesandeid. Kohtuasja lahendamist mõjutas ka 2020. a alanud koroonakriis. Kohtuasja on ta lahendanud vastavalt menetluslikele vajadustele ja töökoormusest tingitud võimalustele.

Tsiviilasjas nr 2-18-11694 menetlusosaliste pöördumistele vastamata jätmine

30. Kohtunik selgitab 21. juulil 2023, 1. septembril 2023 ja 18. septembril 2023 tehtud pöördumiste kohta, et ta viibis puhkusel ja haiguslehel, pärast mida oli tal suur töökoormus, mis ei võimaldanud vastamisega tegeleda, ja seda tehti esimesel võimalusel. Asjas lahendi tegemise kuupäeva määras ta distsiplinaarkaebuse survele. Kui tal oleks olnud võimalik asjaoludega vajalikul määral tutvuda, oleks ta saanud pooli enne lahendi tähtaja määramist teavitada lahendi tegemist takistavatest asjaoludest.

Tsiviilasjas nr 2-18-11694 lahendi mittetähtaegne kuulutamine

31. Kohtunik tunnistab, et on rikkunud lahendi tegemiseks ette nähtud tähtaega, kuid selleks on mõjuvad põhjused, st tegemist ei ole süülise käitumisega. Tulenevalt asja keerukusest ja suurest mahust ei määranud ta 25. aprilli 2023. a määruses kindlaks otsuse kuupäeva, kuna vajas täiendavat aega poolte esitatud materjalidega tutvumiseks. Tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud tähtaegade järgimine on võimalik ainult juhul, kui kohtunikule on tagatud mõistlik töökoormus ja vajalik abi menetlusgrupi näol, millest aga rääkida ei saa. Arvesse tuleb võtta, et 16. juunist 9. juulini 2023 oli ta töövõimetuslehel, seejärel 10. juulist 14. juulini 2023 lahendas ta tööl kiireloomulisi asju ning alates 17. juulist 2023 kuni 19. augustini 2023 oli ta puhkusel. Oluliselt on kulutanud aega ka talle esitatud distsiplinaarsüüdistus (vastamine kaebusele ja sellega seotud materjalile). Tema südametunnistus ei luba teha lahendit, mis ei ole põhjalikult analüüsitud ja korrektselt vormistatud.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalistesse tsiviilasjas nr 2-18-11694

32. Kohtunik ei nõustu ka selle etteheitega ning märgib, et kui ta on kellegi tundeid riivanud, on tal sellest kahju, kuid ta ei ole seda teinud tahtlikult. Süüdistuses esitatud laused on kontekstist välja rebitud ja arusaamatuks jääb nendega seonduv etteheide. Korda istungil rikkus hoopis menetlusosaline, kui oli kohtu selgitusi katkestades lugupidamatu ning temal tuli tagada kord ning juhtida istungit, kusjuures ta tegi seda viisakalt ja lugupidavalt. 27. aprilli 2021. a istungi toimumisest on möödunud enam kui kaks aastat ja 14. juunil 2022 toimunud kohtuistungist on möödunud üle kuue kuu, kusjuures menetlusosaline K. Michelson oli väidetavast rikkumisest kohe teadlik. Seega on mõlemad süüteod ka aegunud.

Menetlusosalise pöördumisele vastamata jätmine ning menetluse venimine tsiviilasjas nr 2-21-18723

33. Menetlus on kohtuniku hinnangul tõesti viibinud, kuid töös tekkisid seisakud temast mitteolenevatel põhjustel. Tööalaselt oli selleks mh kohtujuristi haigus, ta pidi tulema toime ka järelevalveasjade lahendamisega, kuid järelevalvejuristi abi talle ei tagatud, aga ka suur töökoormus. Etteheide menetlusosalise 2. juuni 2023. a pöördumisele vastamata jätmises on asjakohatu, kuna seda on tehtud 16. juunil 2023.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalistesse tsiviilasjas nr 2-21-18723

34. X selgitab, et tema kohustus on tagada kohtuistungil kord ja menetlust juhtida. Istungil aga ilmnes, et hageja lepinguline esindaja ei olnud kohtuistungiks asja ette valmistanud ja jättis sellega hageja huvid kaitseta. Ilmnes ka esindaja ebapiisav teoreetiline ettevalmistus, mistõttu selgitas ta välja esindaja haridust puudutavad asjaolud.

A Maakohtu esimehe pöördumistele reageerimata jätmine

35. Selgitustes leitakse, et süüdistus on ebaselge. Kohtunik X kinnitab, et ta ei ole A Maakohtu esimehega vestlemisest keeldunud, vaid pakutud ajad pole olnud talle sobivad. Ta on e-kirjavahetuses küsinud korduvalt esimehelt selgitust (sh ka teabenõude korras) selle kohta, milles tema väidetav rikkumine seisnes ja millise menetlustoimingu raames ning menetlusnormi alusel ta temaga vestelda soovib, kuid otsest vastust ta sellele saanud ei ole. X-i hinnangul on esimehe käitumine subjektiivne ja tema sõltumatust ning õigusemõistmist ohustav.

Väited kohtuniku isikuomaduste kohta

36. Tegemist on ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangutega. Süüdistused on üldised ja arusaamatud, puuduvad tõendid selle kohta, millel sellised järeldused põhinevad. Kolleegidega tal konflikte ei ole ning tülitsenud ta nendega ei ole. Töös on ta nõudlik enda ja teiste vastu ning kui keegi tunneb end sellest solvatu või riivatuna, siis on tal sellest väga kahju.

Etteheited seoses menetlusgrupi töö ja sisekliimaga

37. X kinnitab, et suhted menetlusgrupi sees on olnud alati head ning kõik etteheited on alusetud. Tegemist võib olla vahendatud infoga, mis tekitab segadust ja väärarusaamist. Juhtkond näitab kohtujuristide suhtes üles kõrgendatud tähelepanu, nendega toimuvad suunatud vestlused, mis kahjustavad menetlusgrupi sisekliimat. Kohtunikke ei kaasata juristidega seotud probleemide lahendamisse.

KOHTUNIKU ESINDAJA KIRJALIKUD SEISUKOHAD

Süüdistus

38. Esindaja seisukohad kordavad kohtunik X-i varem kajastatud seisukohti, sh viidatakse süüdistuse kohatisele ebaselgusele, mõnede tegude aegumisele ning etteheidete üldsõnalisusele (nt advokatuuri seisukoha puhul). Süüdistuse enamiku punktide puhul tõdetakse aga, et „süüiteona määratletud käitumise osas saab selgitusi anda kohtunik X ise“.

X kohtunikuna

39. X on tõetsija, kes peab väga oluliseks sõltumatust ja objektiivsust. Ta on võib-olla isegi liiga printsiipiaalne ega karda oma seisukohti ja hinnanguid esitada, isegi kui see võib tähendada konflikti. Olles seejuures nõudlik nii iseenda kui teiste vastu, võivad tekkida erimeelsused. Kuna X on jõuline natuur, kes soovib, et kohtusaalis oleks kord, ei ole imestada, et menetlusosalised võivad olla kohtuniku suhtes kohati kriitilised. Tema kõrges professionaalses tasemes ei ole aga põhjust kahelda, ta on süstemaatiliselt ja tagajärjekalt olnud erialaselt (õigusloome, akadeemiline tegevus) tegev ka väljaspool igapäevast kohtunikutööd. Kui menetlus peaks siiski tipnema X-i süüdimõistmisega, palub esindaja arvestada tema kohtunikutööks väga sobivate isikuomadustega (omakasupüüdmatus, tõetsimine, printsiipiaalsus, objektiivsus, ametialased oskused), aga ka seda, et X on üks professionaalsemaid maksejõuetuse valdkonna kohtunikke.

DISTSIPLINAARKOLLEEGIUMI ISTUNGID JA UURITUD TÕENDID

12. aprilli 2024. a istung

40. Distsiplinaarkolleegium kuulas 12. aprilli 2024. a istungil ära A Maakohtu esimehe, kohtunik X-i ning tema esindaja advokaat P. Varuli, samuti tutvus kolleegium distsiplinaarasjas esitatud ja kogutud tõendikogumiga. Distsiplinaarkolleegiumi istungil käsitleti kõiki süüdistuse lisaks olevaid tõendeid (17 tk), mis puudutavad nii süüdistuses viidatud tsiviilasju (nende tsiviilasjade menetluskäiguga tutvus kolleegium eraldi ka KIS-i kaudu) kui ka kohtunik X-i menetluses olevate kohtuasjade arvu ja seisu tervikuna. Menetlusosalised ei vaidlustanud kõnealuste tõendite lubatavust, mistõttu ei pea kolleegium vajalikuks nende nimelist üksikasjalikku üles lugemist,

viidates neile vajaduse korral järgnevalt kohtuotsuse motiveerivas osas. Täiendavalt tutvus kolleegium istungil ka Eesti Kohtunike Ühingu ja Eesti Advokatuuri seisukohtadega ja A Maakohtu esimehe esitatud iseloomustusega. Kolleegium võttis vastu ka e-kirjavahetuse, mis käsitleb kohtunik X-i suhtlemist maakohtu esimehega järelevalvemenetluse käigus, samuti kõik kohtunik X-i ja tema esindaja esitatud tõendid.

10. mai 2024. a istung

41. Kohtunikule tehtud etteheite uurimiseks, mis puudutab menetlusgrupi töökorraldust ning väidetavat ebasobivat käitumist tugipersonaliga, korraldas kolleegium täiendava istungi. Süüdistuse selle punkti juures kuulas kolleegium ära A Maakohtu esimehe, kes esitas kolleegiumile tutvumiseks ka e-kirjad, mis kirjeldavad maakohtu töötajate tagasisidet enda tööle ja kogemustele kohtunik X-i menetlusgrupis. Tõenditena võttis kolleegium vastu ka kohtunik X-i esitatud selgitused tema menetlusgrupi juristidelt, perearsti tõendi ja esindaja kogutud kohtunikku iseloomustavad tõendid pankrotihaldurilt; tõendikogumisse lisas kolleegium ka kohtunik X-i ja tema esindaja kirjalikud teesid/seisukohad, mis esitati pärast kohtuistungit.

42. Istungil andsid tunnistajatena ütlusi A Maakohtu endine aseesimees / tsiviilvaldkonna osakonnajuhataja Moonika Tähtväli ja A Maakohtu tsiviilvaldkonna juhtivkohtujurist Pille Lutter.

MENETLUSOSALISTE LÖPPSEISUKOHAD SÜÜDISTUSE JA KARISTUSE KOHTA

43. Maakohtu esimees leidis, et süüdistus on tervikuna põhjendatud ning tõendatud. Karistuse osas tõdes esimees, et raske on näha KS § 88 lg 1 p-des 1–3 nimetatute näol meetmeid, mis suudaks kohtunik X-i käitumist kujundada positiivses suunas.

44. Kohtunik X leidis, et süüdistus on tervikuna põhjendamatu, konkretiseerimata, arusaamatu, tema suhtes kallutatud ja pahatahtlik, ning palus teha õigeksmõistev otsus.

45. Kohtuniku esindaja advokaat P. Varul palus samuti teha õigeksmõistev otsus.

DISTISPLINAARKOLLEEGIUMI SEISUKOHT

Süüdistuse ulatusest

46. Nii kohtunik X-i kui ka tema esindaja läbivaks seisukohaks kogu menetluse vältel oli, et esitatud distsiplinaarsüüdistus on puudulik, ebaselge ning teeb pea võimatuks kaitseõiguse teostamise. Kohtuniku esindaja P. Varul leidis sedagi, et kolleegium saab ametikohustuste mittekohast täitmist hinnata vaid selle teo osas, mis on kirjas Riigikohtu esimehe 13. märtsil 2024 koostatud distsiplinaarsüüdistuse p-s 3, mis on pealkirjastatud kui *süüteo kirjeldus ja toimepanemise aeg* ning mis puudutab üksnes tsiviilasja nr 2-18-11694 seonduvat. Kolleegium sellise käsitlemise ei nõustu.

47. Kolleegium leiab, et kõnealune tõlgendus oleks meelevaldne ning esitatud distsiplinaarsüüdistuse kui terviku ülesehitust eirav. Nimelt kirjeldatakse ning tehakse süüdistuse p-s 3 vaid kokkuvõtte pöördumisest, mille tegid Riigikohtu esimehe poole AB COBALT advokaadid, milles nad esitavad faktid kõnealuse tsiviilasja menetluse kulgemise kohta (vt ka süüdistuse p 4) ning millest johtuvalt nad taotleavad distsiplinaarmenetluse algatamist. Teisisõnu esitatakse p-s 3 süüteo kirjeldus ja toimepanemise aeg teo kohta, *mille tõttu* Riigikohtu esimehe poole pöörduti ning mis oli üksnes *ajendiks* edasisele (järelevalve)menetlusele.

48. Kuivõrd Riigikohtu esimees pidas süüdistuse p-s 3 kirjeldatud pöördumist põhjendatuks, algatas ta järelevalvemenetluse (vt süüdistuse p 5), mille käigus ilmnesisid täiendavad puudused kohtunik X-i töös, sh kohtuasja nr 2-21-18723 menetlemisel (vt süüdistuse p 9 jj), aga ka allumatus

kohtu esimehele järelevalvemenetluse käigus ning väidetavad probleemid tugipersonaliga suhtlemisel ja menetlusgrupi töö korraldamisel. Alles seejärel jõutakse süüdistuses konkreetsete etteheidete kogumi formuleerimiseni, täpsemalt p-s 10 jj, kusjuures see osa süüdistusest on üheselt arusaadavalt selliselt ka pealkirjastatud: *kohtuniku ametikohustuste rikkumine*. Süüdistuse selles osas tuuakse esile kõik etteheited, mida kohtunik X-ile käesolevas distsiplinaarasjas tehakse, ning need hõlmavad sõnaselgelt kõike seda, mis on kajastatud käesoleva otsuse kirjeldavas osas.

49. Liiatigi viitas esindaja korduvalt ka ise, et distsiplinaarsüüdistus peab sisaldama ka süüteo toimepanemist kinnitavaid tõendeid (KS § 92 lg 1 p 3). Kui lähtuda arusaamast, et süüdistus on esitatud vaid seoses tsiviilasjaga nr 2-18-11694, jääks täielikult ebaselgeks, miks on süüdistusega liidetud hulgaliselt teisi tõendeid, sh ka tsiviilasja nr 2-21-18723 kohta.

50. Et Riigikohtu esimees pidas süüdistust silmas just sellisena, nagu seda mõistab ka distsiplinaarkolleeegium, ilmneb üheselt ka Riigikohtu esimehe vastusest kohtuniku esindaja 19. aprilli 2024. a pöördumisele, milles palutakse „*selgitusi seoses süüteo määratlemisega ning selle eristamisega taustainformatsioonist*“. Sellele pöördumisele on vastatud 24. aprillil 2024 ning üle korratud eespool kirjeldatud distsiplinaarkolleeegiumi omaga kattuv arusaam nii süüdistuse sisust kui ka ulatusest. Seejuures on ka kohtunik X ise enda (esindaja vahendusega esitatud) kirjalikes vastustes puudutanud kõiki talle tehtud etteheiteid ning reageerinud neile kui temale esitatud süüdistustele, mis võimaldab järeldada, et süüdistuse ulatus oli kohtunikule endale täiesti arusaadav.

51. Vaatamata eeltoodule peab kolleeegium siiski vajalikuks peatuda täiendavalt veel kahel momendil, mis kohtuniku distsiplinaarsüüdistuse arutamisel on asjakohased.

52. Nimelt ei muutuks kolleeegiumi hinnangul kolleeegiumis arutatava süüdistuse mahus midagi ka siis, kui süüdistuse esitaja tõepoolest oleks pidanud silmas etteheite tegemist vaid süüdistuse p-s 3 kirjeldatud teo osas ja pidanuks ülejäänut pelgalt n-ö taustamaterjaliks (kolleeegium rõhutab siinkohal võimalike eksitõlgenduste vältimiseks, et tegelikkuses see praegusel juhul nii siiski ei ole). Kuivõrd kohtunik X pidas korduvalt vajalikuks esile tuua, et tema distsiplinaaraja arutamisel tuleks lähtuda kriminaalmenetlusõiguse põhimõtetest, selgitab kolleeegium siinkohal järgmist. Nimelt vastab tõele, et vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 268 lg-le 1 toimub isiku süüteoasja arutamine ainult süüdistusakti järgi. See aga ei tähenda, et kohus oleks rangelt ning lahutamatu seotud ainuüksi nende õiguslike hinnangutega, mis süüdistuse esitaja on süüdistuses kirjeldatud käitumisele andnud või – mis on iseäranis oluline – ka andmata jätnud. Näiteks juhul, kui süüdistusaktis kirjeldatakse mingit inimkäitumist ning leitakse, et see vastab karistusseadustiku koosseisule X, ei võta see kohtult võimalust (teatud juhtudel isegi mitte kohustust) anda õiguslik hinnang ka sellele süüdistuses kirjeldatud ning faktiliselt sisustatud käitumisele, mis on aga süüdistuse esitaja õiguskäsitlusest n-ö välja jäänud, s.o millele ei ole antud juriidilist hinnangut nt karistusseadustiku paragrahvi Y või Z järgi.

53. Nimelt näeb KrMS § 268 lg 5 esimene lause ette, et süüdistatavat süüdi tunnistades ei või kohus tugineda *faktidele*, mis oluliselt erinevad *süüdistuses kirjeldatud* asjaoludest. Kriminaalkolleeegiumi praktikas on seda sätet tõlgendades läbivalt rõhutatud, et isiku karistusõigusliku vastutuse eelduseks saavad olla kõik *süüdistuses kirjeldatud faktilised asjaolud*, mis ühtlasi määravad ära *kohtuliku arutamise piirid* (vt nt RKKK 07.12.2020, 1-17-3371/311, p 66). Tõsi, sellisel juhul tuleb lisaks tagada, et n-ö täiendava õigusliku hinnangu andmisel ei rikutaks isiku kaitseõigust. Seetõttu näeb KrMS § 268 lg 6 ette, et kohtulikul uurimisel tuvastatud faktilistest asjaoludest lähtuvalt võib kohus muuta kuriteo kvalifikatsiooni vaid juhul, kui süüdistataval on olnud küllaldane võimalus ennast sellise kvalifikatsiooni vastu kaitsta. Vajaduse korral teeb kohus kohtumenetluse pooltele ettepaneku avaldada oma seisukoht kvalifikatsiooni kohta, mida süüdistusaktis ei käsitleta. Need mõlemad nõuded – st nii kohtunik X-i käitumise

kirjeldus/faktoloogia süüdistusaktis kui ka nende faktide kohta selgituse andmise võimalus – on käesoleval juhul olnud kohtunik X-ile täielikult tagatud.

54. Teiseks on kolleegium aga ka arusaamisel, et kolleegium peab enda töös olulisel määral lähtuma haldusõiguslikust *uurimispõhimõttest*, millele on õigustatult 24. aprilli 2024. a vastuses esindajale viidanud ka Riigikohtu esimees. Kohtuniku ametiga käib kaasas ulatuslik võim, mille rakendamisel on tihti märkimisväärsed mõju inimeste elule ja tegevusele. Tagamaks ühiskonna usaldust kohtu vastu, peab selle võimuga kaasnema ka *reaalne vastutus* ametikohustuste ebakohase täitmise korral (vt Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2018, § 87, komm 1 jj), millest ei saaks aga kindlasti rääkida juhul, kui kohaldada distsiplinaarmenetlusele kriminaalmenetlusele omast võistlevuse põhimõtet ning leida, et võimalike ametialaste minetuste esiletoomine ning selle kohta tõendite esitamise õigus ja pädevus kuulub ainult isikutele, kellel on distsiplinaarmenetluse algatamise õigus (KS § 91 lg-d 2 ja 3). Kolleegium on arusaamal, et kohtuniku potentsiaalse süüküsimuse arutamisel ei ole kolleegium piiratud ainuüksi süüdistuses esitatud faktoloogia ning tõendikogumiga ning kui ilmnenud asjaolud selle tingivad, on kolleegium nii *õigustatud* kui teatud puhkudel ka *kohustatud uurimispõhimõttest tulenevalt* selgitama välja menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks täiendavaid tõendeid ka oma algatusel (vt Halduskohtumenetluse seadustik § 6, RKHK 20.03.2024, 3-20-1329, p 55).

55. Seda käsitlust toetab kolleegiumi hinnangul ka KS § 96 lg 1 lause 3, mis annab distsiplinaarkolleegiumile *iseseisva õiguse* kutsuda istungile tunnistajaid ja teisi isikuid; sama sätte lg 3 annab seejuures tunnistajatena istungitele kutsutud isikute küsitlemise õiguse eeskätt just kolleegiumile, mitte aga teistele menetlusosalistele. Sellest vaimust on kantud ka KS § 95 lg 1, mis annab distsiplinaarkolleegiumile pädevuse *omal algatusel* kohtuniku distsiplinaaraja menetlemise ajaks teenistusest kõrvaldamiseks; s.o selleks ei ole vaja kellegi taotlust. Kõik need sätted on selgeks tunnismärgiks selle kohta, et kolleegiumil on nii õigus kui ka kohustus lahendada tema ette toodud kohtuniku süüküsimus *igakülgselt ja täielikult*, sh vajadusel täiendavaid tõendeid kogudes. Sellest arusaamast lähtuvalt on kolleegium toiminud ka praegusel juhul süüdistuse osas, mis puudutab erinevaid probleeme kohtunik X-i menetlusgrupis ning sellega seotud murede lahendamist A Maakohtus. Samuti on kolleegium enda initsiatiivil küsinud erinevate kutseorganisatsioonide hinnangut kohtunik X-i sobivuse kohta kohtunikuametisse. Kõigi nende kolleegiumi initsiatiivil kogutud ja uuritud tõendite ning menetluse käigus ilmnenud probleemsituatsioonide suhtes on kohtunik X-ile tagatud küllaldane aeg nendega tutvumiseks, antud võimalus omapoolsete (kaitse)tõendite esitamiseks, isikuliste tõendiallike korral neile küsimuste esitamiseks ehk teisisõnu – kaitseõiguse igakülgselt teostamiseks.

56. Seetõttu ei pea kolleegium väiteid süüdistuse ulatuse, ebaselguse ning kaitseõiguse rikkumise kohta asjakohaseks ning käsitleb alljärgnevalt kõiki kohtunik X-ile esitatud süüdistuses tehtud etteheiteid.

A. MENETLUSÕIGUSLIKUD MINETUSED TSIVIILASJAS NR 2-18-11694

Tsiviilasja nr 2-18-11694 mõistliku ajaga menetlemise nõude rikkumine

57. Kolleegium leiab, et kohtunik X-i süü selles etteheites on tõendatud, s.o ta on pannud toime distsiplinaarsüüteo KS § 87 lg 2 ls 1 tähenduses. Enda seisukohta põhistab kolleegium järgmiselt.

58. Kohtunikul on enda töö korraldamisel suur otsustusvabadus. Nimelt sätestab seadus, et kohtunikul on õigus korraldada oma tööaega iseseisvalt (KS § 6 lg 1 esimene lause). Seda otsustusvabadust on samas piiratud klausliga, et kohtunik peab oma kohustused täitma mõistliku aja jooksul, arvestades seaduses ettenähtud menetlustähtaegu (KS § 6 lg 1 teine lause). Kohtu kohustus lahendada tsiviilasi mõistliku aja jooksul on sätestatud ka TsMS §-s 2. Enda töö korraldamisel peab kohtunik järgima ka 13. veebruari 2015. a kohtunike neljateistkümnendal

korralisel täiskogul heaks kiidetud *kohtumenetluse hea tava* põhimõtteid (https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5iguslased%20materjalid/avalikud%20esinemised/lisa_nr_7_otsus_nr_2_kohtujuhtimise_hea_tava_2015.pdf), mille kohaselt peab kohtunik enda töö korraldama selliselt, et menetluse pikkus oleks mõistlik ja võimalikult palju ennustatav. Samuti on kohtunikud kokku leppinud, et kohtunik peab tagama, et tema menetletavates kohtuasjades ei oleks põhjendamatuid tegevusetuse perioode ning kui neid esineb, tehakse erilisi jõupingutusi menetluse kiirendamiseks ja kaotatud aja korvamiseks.

59. Kohtupraktikas on enam kui korduvalt tõdetud, et „mõistlik aeg“ on määratlemata õigusmõiste, mis tuleb sisustada igal üksikjuhtumil eraldi. Kohtumenetluse kestuse mõistlikkus sõltub paljuski konkreetse üksikjuhtumi asjaoludest, sh vaidluse keerukusest, kaalul olevate hüvede tähtsusest, menetlusosaliste ja kohtu tegevusest. Arvestada tuleb ka kohtu ja kohtuniku töökoormust ning sellest tingitud objektiivseid asjaolusid: olemasolevaid ressursse, sh abitööjõu olemasolu, paralleelselt menetletavate asjade hulka, nende keerukust jms. Asjade läbivaatamise kiirus ei ole seejuures omaette eesmärk, vaid see peab olema tasakaalus tsiviilkohtumenetluse üldiste eesmärkidega, milleks on asja õige ja võimalikult väikeste kuludega lahendamine (TsMS § 2). (viimati distsiplinaarkolleegiumi 1. detsembri 2023. a otsuses asjas nr 9-13/23-1, p 11.2 jj) Kohtumenetluse hea tava rõhutab samuti, et kohtumenetluse kiiruse huvides ei tohi rikkuda menetlusosaliste õigust asja õigele lahendamisele ning õiglasele ja erapooletule kohtumenetlusele.

60. Samas on kolleegium arusaamal, et kuigi mõistlik menetlusaeg on määratlemata õigusmõiste ning vajab iga üksikjuhtumi eripäradega arvestamist, ei tähenda see, et juba ainuüksi mõne kohtuasja menetlusele kulunud aeg – ilma konkreetse kaasuse asjaolusid teadmata – ei oleks juba eraldiseisvalt ning n-ö välisel vaatlusel hinnatav mõistlikku menetlusaega eiravana. Teisisõnu on tegemist olukorraga, et kui mingi kohtuasja menetlemisele maakohtus on kulunud näiteks aeg *X*, siis võib juba selle *X*-aja kestusest johtuvalt lähtuda arusaamast / tõdeda, et seda kohtuasja *ei ole* suudetud mõistliku aja jooksul lahendada. Eeltoodu ei tähenda, et sellisel juhul tuleks juba ettevaatavalt presumeerida kohtuniku süülist käitumist KS § 87 lg 2 tähenduses. Küll on aga sel juhul vajalik eraldi põhjendada, millistest kohtuniku poolt mittekontrollitavatest asjaoludest tingitult ei ole sellel juhtumil mõistliku menetlusaaja nõuet *süüliselt* rikutud – olgu selleks siis kohtuasja erakordsus (nt iseäranis suur tunnistajate hulk) või õiguslik keerukus, ühe või mitme menetlusosalise järjepidev ning oskuslik (võimalik, et ka koordineeritud) obstruktsioon (vt selle kohta nt RKKK 18.06.2010, 3-1-1-43-10), vajadus pöörduda eelotsustustaotlusega Euroopa Kohtusse, kohtuniku äärmiselt suur töökoormus võrreldes kolleegidega, tervislikud põhjused vms.

61. Eelmises punktis sedastatud arvesse võttes on kolleegiumi hinnangul selge, et nõuet menetleda kohtuasi mõistliku ajaga on vaatlusaluses kohtuasjas juba n-ö välisel vaatlusel rikutud. Tsiviilasi nr 2-18-11694 oli kohtunik X-i menetluses alates 7. aprillist 2020, s.o üle nelja aasta (praeguseks ajaks on lahend tehtud, selle kohta vt p 85). Distsiplinaarkolleegiumi hinnangul on selline menetlusaeg maakohtus ühe tsiviilasi lahendamiseks ilmselgelt ebamõistlik. Ühtegi asjaolu, mis eraldivõetult või ka kogumis sellist menetluse kestust õigustaks, käesolevas kohtuasjas kolleegiumi hinnangul ei esine. Mööda ei saa vaadata sellestki, et kuigi kohtunik X-il ei olnud mõistetavalt võimalik mõjutada menetluse käiku enne seda, kui kohtuasi tema menetlusse jagati, ei tohtinuks ta eirata tõsiasja, et tegemist on vana, ümber jagatud menetlusega, mis oleks seetõttu nõudnud teatavat kõrgendatud tähelepanu.

62. Ühe peamise põhjusena nimetas kohtunik X menetlusele kulunud sedavõrd pika aja kujunemisel enda töökoormust, mis on ebamõistlikult suur. Kolleegium mõnab, et tegemist on tõsiasjaga, mis ei vaja eraldi põhjustamist; kohtunike suur töökoormus Eestis, sh iseäranis A Maakohtus, on tõsine probleem, mis vajab moel või teisel sekkumist ja lahendamist (õigus)poliitilisel tasandil (vt ka kolleegiumi 6. juuli 2022. a otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/22-1, p 25.4). Samas ei õigusta ainuüksi suur töökoormus alati asja(de) põhjendamatult pikka menetlemist (vt ka kolleegiumi 31. oktoobri 2011. a otsus distsiplinaarasjas nr 3-8-11-2-11, p 12)

ning kolleegiumi hinnangul ei ole see pädevaks argumendiks ka praegusel juhul. Siinkohal saab ja tuleb kohase võrdlusmomendina hinnata võrreldavate kohtuasjade lahendamise tavapärast kestust ja kolleegide töökoormust samas kohtus.

63. Tuleb tõdeda, et kohtunik X-i töökoormus – kuigi vaieldamatult suur – ei ole võrrelduna tsiviilkohtuniku tööd tegevate kolleegidega A Maakohtus siiski midagi iseäralikku. Siinkohal toetub kolleegium A Maakohtu esimehe 30. novembri 2023. a vastusele (süüdistuse lisa nr 8) ning 10. aprillil 2024 kolleegiumile esitatud tööalasele iseloomustusele, milles on vastavat andmestikku üksikasjalikult käsitletud.

64. A Maakohtusse saabus 2020. a 447, 2021. a 417, 2022. a 454 ning 2023. a I poolal 215 kohtuasja statistilise kohtunikukoha kohta. Kohtunik X-ile jagati vastavalt 235, 316, 301 ning 115 asja, mis on kõikide aastate lõikes *madalam kui kohtu keskmine*. Teistele maksejõuetusmenetluse asju lahendavatele kohtunikele jagati vastavalt 378, 394, 321 ning 190 asja, mis on rohkem kui kohtunik X-ile jagatud asjade arv.

65. A Maakohtus lahendati 2020. a 444, 2021. a 415, 2022. a 446 ning 2023. a 391 tsiviilasja statistilise kohtunikukoha kohta. Kohtunik X lahendas vastavalt 221, 264, 361 ning 209 asja, mis on kõikide aastate lõikes väiksem kui kohtu keskmine. Teised maksejõuetusmenetluse asju lahendavad kohtunikud lahendasid vastavalt 386, 399, 350 ning 346 asja, mis on rohkem kui kohtunik X-i poolt lahendatud asjade arv.

66. Lisaks saab eraldi välja tuua, et A Maakohtu tsiviilasjade keskmine menetlusaeg oli 2020. a 110, 2021. a 114, 2022. a 112 ning 2023. a 115 päeva. Kohtunik X-i keskmine menetlusaeg oli vastavalt 234, 160, 309 ja 189 päeva ning teistel maksejõuetusmenetlusi lahendanud kohtunikel vastavalt 99, 97, 99 ja 98 päeva. Kohtunik X keskmine menetlusaeg oli seega pikem nii kohtu keskmisest kui ka teiste maksejõuetusmenetlusi lahendanud kohtunike keskmisest kõikide aastate lõikes.

67. A Maakohtusse saabunud tsiviilasjade jääk perioodi lõpus oli 2020. a 150, 2021. a 138, 2022. a 149 ning 2023. a 154 kohtuasja statistilise kohtunikukoha kohta. Kohtunik X-ile jagatud kohtuasjade jääk oli vastavalt 176, 229, 167 ning 247 asja, mis on kõikide aastate lõikes suurem *kui kohtu keskmine*. Teistele maksejõuetusmenetluse asju lahendavatele kohtunikele jagatud asjade jääk oli vastavalt 113, 117, 109 ning 109 asja, mis on aastate lõikes väiksem kui kohtunik X-i lahendamata asjade jääk.

68. Kolleegium nõustub neist andmetest maakohtu esimehe tehtud järeldusega, et kohtunik X-i menetlusele jagatud kohtuasjade maht on sarnane (või pigem isegi väiksem) teiste A Maakohtu tsiviilvaldkonna kohtunike töökoormusega võrreldes, tema keskmine menetlusaeg ja kohtuasjade jääk on aga teiste A Maakohtu tsiviilvaldkonna kohtunikega (samuti samale valdkonnale spetsialiseerunud kohtunikega) võrreldes oluliselt suurem. Kolleegium mõnab, et keskmine suurus ongi üldistus, mis nt ajaarvestuses hõlmab ühelt poolt kõige kiiremaid ja teiselt poolt kõige aeglasemaid kohtunikke. Pelgalt „üle“ keskmise menetlusele kulunud aeg ei ole seega automaatselt mõistliku menetlusaja rikkumine. Praegusel juhtumil, kus tuleb rääkida üle nelja aasta kohtuniku menetluses olnud kohtuasjast, sellisest keskmisest menetlusajast statistilisest/väikesest kõrvalekaldest aga ilmselgelt rääkida ei saa ning kolleegium jääb p-s 60 väljaõeldud seisukoha juurde.

69. Kolleegium ei nõustu ka argumendiga, et kohtuasi on sedavõrd keerukas, et on tinginud sellise menetlusaja (täpsemalt ei ole kohtunik seda argumenti ka avanud). Kolleegium mõnab, et kohtuasja raskusastet võib hinnata vähemalt keskmiseks või ehk ka natuke üle selle (sisuliselt on tegemist ravimitootjate turuvõitlusest tuleneva kahjunõudega), kuivõrd selle lahendamine eeldab mh ka Euroopa Liidu õiguse käsitlemist. Samas tuleb aga tõdeda, et Riigikohtu tsiviilkolleegium on 30. aprilli 2020. a otsuses asjas nr 2-17-2152 põhimõtteliselt samasugust kahju hüvitamise

õigusküsimust juba lahendanud ja andnud selle kohtuasja menetlemiseks üldised õiguslikud juhised, mida sai arvestada ka praeguse tsiviilasja lahendamisel. Teisisõnu ei pea kolleegium kohtuasja ülemäärase keerukuse argumenti praegusel juhul kohaseks, mis õigustaks 4-aastast menetlusaega.

70. Jättes kõrvale küsimuse, kas ebapiisav kohtujuristi abi saaks olla asjaoluks, mis võiks õigustada sedavõrd pikka menetlusaega, nagu see praeguse kohtuasja puhul on olnud, leiab kolleegium, et ka see kaitseväide on käesoleval juhul kummutatud. Nimelt ei näe distsiplinaarkolleegium alust kahelda A Maakohtu esimehe andmetes (vt 30. novembri 2023. a vastus, süüdistuse lisa 8) ning istungil ütlusi andnud tunnistajate P. Lutteri ja M. Tähtvälja ütlustes selle kohta, et X-ile on olnud läbivalt tagatud kohtujuristi tugi teiste kohtunikega võrreldavas ulatuses. Viidatud kirjaliku tõendi lk-del 6–8 antakse detailne ja nimeline ülevaade, milline kohtujurist ja millisel päeval on X-i menetlusgrupis milliseid ülesandeid täitnud ja millises minimaalses mahus menetlusdokumente on abipersonal koostanud. Kolleegium soostub siinkohal maakohtu esimehega, et kohtunik X-i keskmisest suurem kohtuasjade jääk ning keskmisest pikem menetlusaeg on paljuski tingitud menetlusgrupi töö ebatõhusast korraldamisest. Ka muid objektiivseid asjaolusid, mis legitimeeriks sedavõrd pikka menetlusaega, kolleegium ei tuvastanud. Kohtunik on olnud kõnealusel perioodil tõesti ka haiguslehel, kuid seda vaid paari kuu vältel, mis ei mõjuta praegu vaatluse all olevat enam kui 48-kuulist perioodi märkimisväärselt. Vaieldamatult vajutas menetlusaja kujunemisele oma pitseri ka vahepealne koroona-aeg ning sellest tingitud tõrked töö korraldamisel, kuid taas kord – kindlasti ei saa ka see olla argumendiks, millega õigustada *sedavõrd pikka* menetlusaega.

Kohtuotsuse ettenähtust hilisem kuulutamine ja menetlusosaliste pöördumistele vastamata jätmine

71. Tõendamist on leidnud ka etteheide, et vaatlusaluses kohtuasjas on rikutud seaduses ette nähtud kohtuotsuse kuulutamise aega ning menetlusosalised on teatud ajavahemikul jäetud protsessi kulgemise osas täielikku teadmatusse. Seda etteheidet ei ole sisuliselt eitanud ka kohtunik X ise, küll aga leiab ta, et see ei olnud süüline.

72. TsMS § 452 lg-test 3 ja 4 tuleneb, et kohtulahend tuleb üldjuhul avalikult teatavaks teha mitte hiljem kui 20 päeva pärast asja arutamise viimast istungit või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist. Kui selleks on mõjuv põhjus, eelkõige kohtuasja suur maht või eriline keerukus, tuleb lahend kuulutada mitte hiljem kui 40 päeva jooksul. Samuti on sõnaselgelt sätestatud, et kohtuotsuse avalikult teatavakstegemise aja muutmisele tuleb menetlusosalisi teavitada. Nende õigusnormide ilmselget rikkumist on kolleegiumi senises praktikas käsitletud distsiplinaarsüüteoana (vt ka nt kolleegiumi viidatud otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/18-3, p 18.2.1; samuti 20. septembri 2021. a otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/22-1, p 26.1; 1. detsembri 2023. a otsus asjas nr 9-13/23-1, p 12.1). Kolleegium ei näe põhjust sellest praktikast irduda.

73. Praegusel juhul saanuks otsuse tegemist / avalikult teatavakstegemist edasi lükata maksimaalselt 40 päevani arvates sellest päevast, mil möödus pooltele antud tähtaeg viimaste seisukohtade esitamiseks. Nimetatud tähtaja andis kohus KIS-i andmetel 25. aprilli 2023. a määrusega, selleks oli 30 päeva määrmise kättetoimetamisest arvates. Viimased seisukohad viidatud määrmise alusel esitati 19. juunil 2023, sellele järgnenud päevast hakkas seega kulgema TsMS § 452 lg 4 järgne 20 või 40 päeva pikkune tähtaeg.

74. Kolleegium mõnab, et seaduses nimetatud tähtaja möödalaskmine võib teatud juhtudel olla põhjendatav ning mõistetav – seda näiteks kohtuniku haigestumise korral. Praegusel juhul ongi kohtunik viibinud haiguslehel 16. juunist 10. juulini 2023. a. Minetust tähtajanõuete eiramisel ei saa aga vabandada eelnevalt planeeritud puhkus, millele kohtunik X viitab (ajavahemikus 17. juulist kuni 21. augustini 2023), kuna enda töö planeerimisel ning menetlusosalistele tähtaegade andmisel

tuleb selliste asjaoludega vaieldamatult arvestada. Kuid isegi kui seda aktsepteerida ning arvestada TsMS § 452 lg-s 4 sätestatud tähtaegade kulgemist alates 22. augustist 2023, tuleb tõdeda, et seaduses sätestatud tähtaegu on ikkagi ulatuslikult rikutud.

75. Kohtunik X-i selgitusi asja väidetava keerukuse, materjalide rohkuse ning töökoormuse kohta ei pea kolleegium asjakohaseks. Kohtunikul on suur otsustusõigus selle üle, kuidas oma menetluses olevates kohtuasjades menetlust korraldada, sh milliseid tähtaegu menetlusosalistele taotluste jm menetlusedokumentide esitamiseks anda. Sisuliselt on kohtunikul võimalik määrata kohtulahendi tegemiseks jõukohane tähtaeg ning konkreetsete asjade menetlemisel on võimalik ja ka tuleb korraldada enda töö selliselt, et oleks võimalik järgida seaduses sätestatud tähtaegu. See, kui keeruline ja detailirohke on lahendatav asi ning millist ajalist ressursi otsuse koostamine nõuab, peaks olema kohtunikule äratuntav hiljemalt siis, kui ta annab kirjalikus menetluses menetlusosalistele tähtaja viimaste taotluste ja dokumentide esitamiseks. Ka see, kui kaua võiks konkreetsetes asjades võtta aega otsuse kirjutamine, peaks üldjuhul olema prognoositav enne lahendi kirjutama asumist (vt nt distsiplinaarkolleegiumi 1. detsembri 2023. a otsus asjas nr 9-13/23-1, p 12.2), mis kolleegiumi hinnangul on kohtuniku ameti hulka kuuluv elementaarne oskus. Varasemas praktikas on distsiplinaarkolleegium leidnud, et kui kohtunikul on tekkinud raskusi kohtuotsuse tähtaegsel vormistamisel ja kuulutamisel, peaks ta eelkõige muutma oma töökorraldust (vt kolleegiumi 4. jaanuari 2010. a otsus distsiplinaarasjas nr 3-8-11-4-09, p 7 ja viidatud otsus asjas nr 9-13/18-3, p-d 18.2.2 ja 19). Sellise järelduse saab teha ka käesolevas asjas.

76. Tõene on ka etteheide, et kohtunik X-i suhtlemine menetlusosalistega ning nende informeerimine protsessi kulgemisest on puudulik: väga paljusid hageja pöördumisi ning selgitustaotlusi on lihtsalt ignoreeritud. Eraldivõetult ei oleks ehk tõesti põhjust ühele või teisele hageja pöördumisele reageerimata jätmist kohtunikule ette heita, kuid silmas pidades käesoleva kohtuasja terviklikku kulgemist (eeskätt selle arusaamatut venimist) ning sellest johtuvalt tehtud hageja erinevaid järelepärimisi, tuleb toimunut kogumis hinnates tõdeda, et ka selles etteheites on tuvastatav kohtunik X-i enda ametikohustuse süüline täitmata jätmine.

77. Nii tuleb nõustuda süüdistuses märgituga, et kohus on korduvalt ignoreerinud hageja küsimusi menetluse kulgemise kohta ja seda menetluse algusest peale. Nii on hageja teinud vähemalt kolm järelepärimist kohtule selle kohta, et kas kohtuistungile tulles ta peaks olema valmis üksnes eel- või ka juba põhiistungiks, millele kohus aga kordagi ei vastanud. Kohtumenetluse hea tava kohaselt peab kohtuniku tegevus menetluse juhtimisel, kujundamisel ja suunamisel olema menetlusosalistele arusaadav. Käesolevas kohtuasjas on sellega algusest peale olnud ilmselgeid probleeme.

78. Eriti reljeefselt avaldub kohtu suhtumine menetlusosaliste pöördumistesse aga alates 25. aprillist 2023. Nimetatud tähtsust kuni 19. oktoobrini 2023 ei saa kohtunik X-i käitumist tsiviilasja arutamisel iseloomustada teisiti kui täielikku tegevusetust. Kuivõrd seaduses sätestatud tähtajad olid selgelt möödas ning kohtulahendit ei olnud ikka tehtud, pöördus hageja korduvalt – täpsemalt kolmel korral – kohtu poole info saamiseks (21. juulil 2023, 1. septembril 2023 ja 18. septembril 2023; vt süüdistuse lisad 3–5). Neis pöördumistes viidatakse tõsiasjale, et viimaste seisukohtade esitamisest on möödas juba kolm kuud, ning osutatakse selgelt ka TsMS § 452 lg-st 4 tulenevatele tähtaegadele. Mingit sisulist vastust neile pöördumistele aga ei järgnenud, v.a ühel korral, kui kohtusekretär 15. septembril 2023 saatis kinnituse selle kohta, et „tegemist on prioriteetse menetlusega ning kohus soovib lahendi vormistada esimesel võimalusel“.

79. Asjakohaseks ei pea kolleegium käesoleval juhul viiteid haiguse tõttu töölt eemalviibimisele (16. juuni – 10. juuli 2023) ning puhkusele (17. juuli – 20. august 2023). Haiguse tõttu töölt eemal oldud ajal pöördumisele vastamata jätmist ei ole kohtunikule ette heidetud. Alates 21. augustist 2023 oli kohtunik X tööl. Sellest hetkest alates oli tal nii võimalus kui ka kohustus vastata nii ühele eelnevalt (21. juulil 2023) esitatud kui ka kahele järgnevale (1. septembri 2023. a ja 18. septembri

2023. a) päringule. Nendest kaks on aga jäänud täieliku tähelepanuta, mis kohtuasja senist käiku ning seaduses sätestatud tähtaegu arvestades oli aga lubamatu.

80. Kolleegiumi hinnangul ei saa olukorda käsitada ka sellisena, et kohtusekretäri 15. septembri 2023. a teavitust oli vastuseks selleks ajaks tehtud kahele pöördumisele. Nagu öeldud, oli 1. septembri 2023. a pöördumine tingitud sellest, et esimesele pöördumisele ei olnud *ca* 1,5 kuu jooksul mitte mingilgi moel vastatud. Kolleegium ei pea asjakohaseks argumenti, et 21. juuli 2023. a pöördumise ajal viibis kohtunik puhkusel. Kohtunik X-ile pidi olema teada, et tema puhkusel viibimise ajale langeb ka hetk, mil ta peaks seaduse kohaselt kohtuotsuse kuulutama ning ta oleks pidanud menetlusosalisi teavitama sellest, et otsust sel ajal oodata siiski ei maksa, seda iseäranis olukorras, kus kohtunik on korduvalt toonitanud, et tegu oli pikalt planeeritud puhkusega. Siinkohal viitab kolleegium taas kord kohtumenetluse heale tavale, mille kohaselt *peab kohtunik menetlusosalisi informeerima igast olulisest aspektist, mis mõjutab kohtuasja lahendamist*, mis kolleegiumi hinnangul hõlmab ka olukorda, kui ühel või teisel põhjusel ei suuda kohtunik seatud tähtaegu järgida. Kuivõrd kõnealune kokkulepe sätestab, et kohus peab selliseid selgitusi jagama *isiklikul initsiatiivil*, n-ö proaktiivselt, siis on iseäranis selge, et kohtul lasub ühemõtteliselt ka *kohustus vastata* menetlusosaliste õigustatud pöördumistele. Seda ei ole kohtunik X praegusel juhul aga teinud.

Vahekokkuvõte

81. Kokkuvõtteks leiab kolleegium, et distsiplinaarsüüdistuses märgitud tsiviilasja menetlemisel ei ole kohtunik täitnud kohaselt oma ametikohustusi ning on toime pannud KS § 87 lg 2 esimeses lauses nimetatud distsiplinaarsüüteo – ametikohustuste täitmata jätmise ja mittekohase täitmise –, mis seisneb mõistliku menetlusaja nõude rikkumises, kohtulahendi ettenähtud ajaks tegemata jätmises ning menetlusosalise pöördumistele korduvas vastamata jätmises. Kolleegium nõustub distsiplinaarsüüdistuse esitajaga, et tuvastatud rikkumised annavad tunnistust süsteemsetest vajakajäämistest kohtuniku töös, mis mh hõlmab ka kohtuistungisekretärist ja kohtujuristist koosneva menetlusgrupi töö korraldamist. Kohtunik on pannud talle etteheidetavad teod toime vähemalt raskest hooletusest, s.o süüliselt.

82. Tuleb tõdeda, et mingi „liikumine“ kohtuasjas toimus alles pärast seda, kui hageja pöördus 4. oktoobril 2023. a Riigikohtu esimehe poole, viidates võimalikule distsiplinaarsüüteo kohtunik X-i käitumises. Kolleegium eeldab, et alles Riigikohtu esimehe pöördumine kohtuniku poole tõi kaasa selle, et 19. oktoobril 2023, s.o samal päeval, mil kohtunik on vastanud Riigikohtu esimehe selgitustaotlusele, on tsiviilasjas tehtud määrus ja lubatud lahend kuulutada hiljemalt 27. novembril 2023, seejärel aga 7. detsembril 2023.

83. Paraku päädis 7. detsember 2023 aga kohtu poolt määruse tegemisega TsMS § 437 p 1 alusel, millega kohtuasjas uuendati asja sisuline arutamine. Kohus motiveerib seda sellega, et: a) hageja ei ole selgitanud, milliseid abinõusid võeti tarvitusele, et otsest varalist kahju vähendada; b) 3. augusti 2018. a hagiavalduse lisast ei selgu, kes on nõude loovutamise teate allkirjastanud, puudub ka vastava äriühingu registrikaart; c) saamata jäänud tulu tõendamise arvestuses on viide/link Haigekassa andmetele, kuid Haigekassa leht ei ole leitav; d) viidatakse Euroopa Kohtu lahenditele geneerilisele ravimile müügiloo andmise kohta ja soovile seda teemat pooltega arutada.

84. Kõnealune määrus ja sellele järgnenud 30. jaanuari 2024. a istung kinnitavad kolleegiumi hinnangul aga lihtsat tõsiasja, et kohtunik ei ole kohtuasja materjalidega kõigi nende aastate jooksul suutnud küllaldaselt määral tutvuda, et olla valmis õigusvaidluses sisulise lahendi tegemiseks. Punktides a ja b nimetatud asjaolud olid nähtavad juba algses hagiavalduses ning kohus oleks saanud oma küsimused esitada esimesel istungil, s.o 27. aprillil 2021. Punktis c peetakse aga silmas algses hagiavalduses joone all olnud linke interneti lehekülgedele (vt 30.01.2024 protokoll, lk 5). Tuleb tunnistada ilmselget, et aastal 2023 ei saa tõesti kindel olla, et viie aasta eest esitatud hagiavalduses märgitud lingid veel kehtivad, kuid ka selle asjaolu saanuks ja ka tulnuks oluliselt

varem välja selgitada. 30. jaanuari 2024. a istungi protokollist selgus ka see, miks oli kohtuniku arvates vaja pooltega arutada p-s d toodut. Nimelt oli kohtuniku arvates õigusvaidluse seisukohalt kaalukas üks uus Euroopa Kohtu lahend, kuigi poolte kohtuistungil esitatud seisukohtade järgi ei muutnud lahend vaatlusaluses vaidlusküsimuses midagi. Sisuliselt nähtub 30. jaanuari 2024. a protokollist, et kogu vaidlust tuleb kohtu hinnangul alustada otsast peale.

85. Igasugust pidetust kohtuasja arutamisel kinnitab ka järgnev. Nagu juba süüdistuses märgitakse, lubas pärast menetluse uuendamist kohtunik X teha asjas lahendi esmalt 11. märtsiks 2024, seejärel on uueks ajaks kohus määranud 15. märtsi 2024, siis 25. märtsi 2024, seejärel aga 3. aprilli 2024 (vt siinkohal otsuse p 20, kus on kirjeldatud Eesti Advokatuuri etteheiteid kohtunik X-i tööstiilile, mille paikapidavust eelnev kinnitab). Viimati nimetatud kuupäeval on kohus aga teinud TsMS § 356 lg 1 alusel tsiviilasjas menetluse peatamise määruse „*kuni käesolevas distsiplinaarasjas tehtava lõpplahendi jõustumiseni*“, mis on kolleegiumile täiesti arusaamatu argumentatsioon. Distsiplinaarkolleegiumi 12. aprilli 2024. a istungil teatas kohtunik X aga, et ta on menetluse tsiviilasjas siiski uuendanud. See vastab ka tõele – vähem kui üks tund enne kolleegiumi istungi algust on menetlus uuendatud, kusjuures lahendi tegemise ajaks on märgitud hiljemalt 19. aprill 2024. Istungil kinnitas kohtunik X, et tegemist on absoluutselt viimase tähtsusega ning tegelikkuses peab ta võimalikuks otsuse varasemat kuulutamist, nt isegi juba 15. aprillil 2024. Tegelikult näitas aga, et kohtunik X ei suutnud järgida ka seda enda seatud kõige viimast kuupäeva; otsus on tehtud 22. aprillil 2024. Ka see näitab, et kohtunik ilmselgelt ei suuda enda tööaega adekvaatselt planeerida.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalistesse

86. Selles osas leiab kolleegium, et süüdistus ei ole leidnud tõendamist.

87. Esmalt märgib kolleegium, et hindamata tuleb jätta süüdistuse etteheide osas, mis puudutab kohtunik X-i käitumist 27. aprilli 2021. a istungil, kuivõrd sellest on praeguseks möödunud üle kolme aasta ning KS § 90 lg 1 kohaselt on seega tegemist aegunud sündmusega.

88. 14. juuni 2022. a istungil toimunu on saanud Riigikohtu esimehele teada alles pärast tema poole pöördumist 4. oktoobril 2023; sellest hetkest alates tuleb hakata lugema KS § 90 lg-s 1 nimetatud tähtaegu ning tegemist ei ole seega aegunud juhtumiga. Kolleegium leiab aga, et istungil toimunu ei ole hinnatav kohtuniku ametikohustuste süülise rikkumisena. Tuleb tõdeda, et lindistusel kuuldu ei jäta kohtust just kõige paremat ja adekvaatsemat muljet (asjakohatu hageja süüdistamine agressiivsuses, enda täiesti põhjendamatu kehtestamine menetlusosalise neutraalse hääletooniga tehtud pöördumise peale, menetlusosalise süüdistamine lugupidamatus suhtumises kohtusse jne; vt ka siinkohal Eesti Advokatuuri tagasiside, otsuse p 21), kuid siiski ei suhtle kohtunik menetlusosalistega moel, mis ületaks distsiplinaarsüüteo vastavat künnist.

89. Siiski peab kolleegium vajalikuks välja tuua, et istungil kuuldu on kõnekas aspektist, mis puudutab selle tsiviilasja lahendamist ning kohtu võimet protsessi kulgu kujundada ja prognoosida lahendi valmimise aega. Nimelt teatab kohtunik X istungi lõpus, et tema on maakohtust lahkumas, kuid ta soovib enne seda kohtuasja siiski ära lahendada ning kannustab menetlusosalisi võimalikult kiiresti esitama viimased tõendid, mistõttu ei taha ta anda selleks palju aega (kuula alates lindistuse 2 h 10 min); KIS-i andmetel kõikvõimalikud tõendid ka esitati, mida aga ei tulnud, oli kohtu poolt lubatud lahend.

B. ETTEHEITED TSIVIILASJAS NR 2-21-18723

Menetluse venimine ning menetlusosalise pöördumisele vastamata jätmine

90. Kolleegiumi hinnangul on süüdistuse see osa leidnud tõendamist osaliselt, täpsemalt tuleb kohtunikule teha etteheide menetluse põhjendamatus ja süülises venitamises. Kui hinnata kohtuasja keerukusastet, siis tuleb tõdeda, et tegemist on suhteliselt lihtsakoelise õigusküsimusega: hageja

nõuab kostjalt tagasi kirjaliku laenulepingu alusel mopeedi ostmiseks saadud raha ning vaidlus taandub sisuliselt vaid (üsna väheste) tõendite hindamisele.

91. Täpsemalt on kohtuasja kulg aga järgmine. Hagiavalldus esitati kohtusse 29. novembril 2021, ca neli kuud kulus kohtul hagi menetlusse võtmise otsustamiseks. Ka pärast seda kulges menetlus pigem mõõdukas tempos: 11. aprillil 2022 laekus kostja vastus, 23. mail 2022 hageja seisukoht kostja vastusele, 1. juulil 2022 on tehtud kohtumäärus tõendite kogumata jätmise kohta, 3. augustil 2022 on kostja esitanud vastuväited hageja seisukohtadele ning 30. septembril 2022 saabusid hageja vastuväited kostja taotlusele tunnistaja ülekuulamise kohta. Pärast seda on kohtumenetlus kolleegiumile arusaamatult aga täielikult raugenud ning järgnevat kaheksat kuud iseloomustab paraku *täielik tegevusetus* kohtuasja menetlemisel. Menetluse viibimist tunnistas sisuliselt ka kohtunik X ise, leides aga, et seda tingisid mitmed temast sõltumatud asjaolud. Sisuliselt taandub kaitseväide suuresti sellele, et talle ei olnud selleks ajaks küllaldaselt tagatud kohtujuristi tuge – argument, mille kolleegium leidis asjakohatu olevat juba eelnevalt tõendeid hinnates (vt p 70). Samuti ei ole tõene väide, et kohtunik X-i töökoormus oli võrreldes kolleegidega oluliselt suurem ning tema kohtuasjades esilekerkivad õigusküsimused oluliselt probleemsemad (vt p-d 63–67); kolleegium ei pea vajalikuks eespool esitatud seisukohti korrata. Seega tuleb tõdeda, et kohtunik X ei korraldanud enda tööd selliselt, et tal olnuks võimalik lahendada kohtuasi mõistliku aja jooksul, ning vastupidiselt kohtumenetluse hea tava nõudele saabus protsessi juhtimises ja suunamises arusaamatu ning põhjendamatu tegevusetuse periood. Kolleegium näeb selles selgelt ametikohustuste süülist täitmata jätmist.

92. Etteheide menetlusosalise pöördumisele vastamata jätmises ei ole käesolevas kohtuasjas aga põhjendatud. Erinevalt eelnevas kohtuasjas käsitletud olukorrast ei ole praegu tegu juhuga, kus oleks möödunud mõni seaduses sätestatud konkreetne menetluslik tähtaeg ning menetlusosaline küsib selle eiramise kohta selgitusi. Praegusel juhtumil on 2. juunil 2023 hageja teinud kohtule pärast menetluse 8-kuulist seisakut järelepärimise, milles ta palub infot, „*kas hageja saab omalt poolt midagi veel teha, et asi edasi liiguks*“, misjärel on kohus 15. juunil 2023 teinud määruse, millega on jätnud rahuldamata kostja taotluse tunnistaja ülekuulamiseks ning 10. juulil 2023, s.o kohe pärast töövõimetuspuhkuselt naasmist, on menetlusosalistele saadetud kutse osaleda 18. oktoobri 2023. a kohtuistungil. Nendel asjaoludel leiab kolleegium, et pöördumisele vastamisega ei ole süüliselt viivitatud.

Lugupidamatu ja ebaviisakas suhtumine menetlusosalisse 18. oktoobri 2023. a istungil

93. Siinkohal jagab kolleegium süüdistuse esitaja arusaama, et kohtunik X-i suhtumine menetlusosalisse on hinnatav lugupidamatu ja ebaviisakana, s.o tegu on ametikohustuste mittekohase täitmisega KS § 87 lg 2 tähenduses. Süüdistuse selle punkti arutamisel ei pidanud kolleegium vajalikuks kohtunik X-i taotletud *objektiivse hääleekspertiisi määramist*, kusjuures nii kirjalikus taotluses kui ka selle kordamisel istungil jäi suuresti arusaamatuks, mida täpsemalt selle all lõppeks silmas peeti; istungil toimuv on lindistatud ning seal kuuldu hindamiseks ei vaja kolleegium mõne eksperdi abi. 9. mail 2024 esitatud täiendavas selgituses väljendab kohtunik X arusaama, et kuivõrd süüdistuses on kajastatud vaid tema repliike, siis on tegemist *montaažist tuleneva võimendava efektiga*. Siinkohal kinnitab kolleegium, et ta kuulas 18. oktoobri 2023. a istungisalvestust ning hindas seal toimunut tervikuna, s.t ei kuulanud ainuüksi kohtunik X-i repliike. Salvestiselt kuuldu põhjal avaldub järgnev.

94. Kui alguses kulges istung rahulikus õhustikus, siis selge muutus on tajutav hetkest, mil hageja esindaja ütles, et ta „*esitab vastuväite kohtu tegevusele*“ (nimelt jättis kohus rahuldamata taotluse täiendavate tõendite kogumiseks); oluline on siinkohal rõhutada, et tegemist oli täiesti neutraalse hääletooniga tehtud protsessuaalse avaldusega. Sellest hetkest on tajutav istungi õhustiku kardinaalne muutus. Kohtunik X asub kõrgendatud hääletooniga selgitama, et tegemist ei ole eelistungiga. Hageja vastuse, mis algab sõnadega „*Ehk siis minu küsimus on, et...*“, katkestab ta

argumendiga „*Kohtule küsimusi ei esitata!*“ jne. Süüdistuses on avaldatud küll arusaamatust, miks kohtunik istungil ärritus, kuid kolleegiumi hinnangul on üheselt aru saada, et kohtunik tunneb end isiklikult puudutatuna, kuivõrd menetlusosaline sõandas kahelda tema menetlusliku otsustuse õigsuses.

95. Siinkohal on asjakohane viidata ka sellele, et kirjeldatule eelnevalt oli hageja esindaja ning kohtuniku vahel olnud arutelu ka selle üle, et kas sularaha üleandmist saab tõendada tunnistajate ütlustega, mida kohtunik ei pidanud võimalikuks („*Kas seadus ja kohtupraktika võimaldavad tunnistajate ütlustega tõendada raha üleandmist?*“, „*Mis on Riigikohus öelnud tunnistajate juuresolekul raha üleandmise kohta?*“). Kui hageja esindaja ütleb, et tema hinnangul ja tema praktikas on selline tõendamine võimalik ning et enda arusaamist mööda kutsuti teda eelistungile, kus tal on õigus esitada täiendavaid taotlusi (sh tunnistajate ülekuulamiseks), võtab kohtunik X-i käitumine inetu pöörde, muutudes ründavaks ning hageja esindajat isiklikult alandavaks. Algab hageja esindaja hariduse kahtluse alla seadmine („*Mida tähendab kahekordne juuraharidus?*!“ jne), heidetakse ette kõigi haridust tõendavate diplomite kohtule esitamata jätmist, esitatakse küsimus, et kuidas on hageja esindajal üldse tekkinud arusaam, et „*tema haridus võimaldab tal kohtus esineda*“ jne. Asi peadib hageja esindaja menetlusest kõrvaldamisega tema väidetava asjatundmatuse ja ebakompetentsuse argumendil. Seejuures peab kohus vajalikuks ka märkida, et menetlus on veninud just hageja esindaja, mitte aga kohtu tegematajätmise tõttu (vt selle kohta aga kolleegiumi hinnang p-s 91), vastuargumentidele reageeritakse repliigiga, et „*ärge vaieldge kohtuga, seda seadus ei luba!*“.

96. Kolleegiumi hinnangul ei ole kirjeldatu näol tegemist istungil korra tagamise ning menetluse efektiivse juhtimisega, millega kohtunik X enda käitumist õigustas; iseäranis arusaamatuks jääb, mida X „korra tagamise“ all silmas peab. Nagu kolleegium eelnevalt sedastas, oli tegelikkuses lihtsalt tegemist ilmselge kohtuniku valuliku reaktsiooniga sellele, et sõandati seada kahtluse alla tema menetluslike otsustuste õigsus, mis kujunes isiklikku laadi ning alandava iseloomuga rünnakuks hageja esindaja suhtes, tõendamiseks viimase ebakompetentsust ning enda (hariduslikku) üleolekut ning paremust. Kolleegiumi arusaama kohaselt ei ole selline käitumine kohtunikule lubatav ega aktsepteeritav.

97. Tuleb nõustuda süüdistusega, et kirjeldatud viisil käitudes eiras kohtunik X süüliselt kohtunike eetikakoodeksi p-des 12–14 kirjutatud nõudeid, mille kohaselt peab kohtunik säilitama töös rahu, väljapeetuse ja väärikuse (p 12) ning tal tuleb olla viisakas kõigi protsessiosaliste suhtes (p 13). Samuti peab kohtunik hoiduma mittevajalikest ja asjasse mittepuutuvatest kommentaaridest või märkustest, vältides ärritumist, vihastumist, hääle kõrgendamist, suhtumist väljendavat miimikat ja motoorikat või muud sellist käitumist, mis võib jätta mulje tema erapoolikusest (p 14). Eksitud on ka kohtumenetluse hea tava vastu, mille 2. alapunkti kohaselt peab kohtunik viima kohtumenetluse läbi professionaalses ja üksteist lugupidavas õhkkonnas. Nagu eelnevalt sedastatud, neid nõudeid kohtunik X paraku järgida ei suutnud, kahjustades vaieldamatult kohtunikukonna ausameelsuse ja sõltumatuse mainet (eetikakoodeksi p 1), ega suutnud kasutada talle antud võimu parimal võimalikul viisil (eetikakoodeksi p 2).

C. A MAAKOHTU ESIMEHEGA KOHTUMISEST KEELDUMINE

98. Kohtuniku süülist käitumist KS § 87 lg 2 tähenduses peab kolleegium selles etteheites ilmselgeks. Riigikohtu esimees pöördus A Maakohtu esimehe poole, et saada täiendavat informatsiooni kohtuasja nr 2-18-11694 menetlemise kohta, aga palus ka ülevaadet teiste kohtunik X-i suhtes esitatud kaebuste kohta. Riigikohtu esimehele 8. jaanuaril 2024 saadetud vastuses (vt süüdistuse lisa 10) tõdeb kohtu esimees muu informatsiooni edastamise hulgas järgmist: „*Kahjuks*

ei ole kohtunik seni nõustunud minuga vestlema, et selgitada välja täpsemad asjaolud, mis tingisid kõnealuse kaebuse esitamise.“

99. Maakohtu esimehe vastuses märgitu vastab paraku tõele. Kolleegiumile on tõendina esitatud maakohtu esimehe ja kohtunik X-i vaheline e-kirjavahetus, mida ei ole võimalik teisiti hinnata kui igasugusest kohtumisest ja koostööst keeldumist. Nii on maakohtu esimees saatnud kohtunik X-ile 7. detsembril 2023 kirja: *Arvestades manuses olevas kaebuses toodud etteheiteid istungil käitumise osas, samuti Riigikohtule tsiviilasjas nr 2-18-11694 esitatud kaebuse asjaolusid, teen ettepaneku saada kokku, et neid küsimusi arutada*, pakkudes kohtumise ajaks 19. detsembri 2023, millele X vastab samal päeval järgmiselt: *Millised need etteheited täpsemalt on, mille osas Sa soovid minuga vestelda. Ma peaksin seda eelnevalt teadma, et oma seisukoht kujundada. Täiendavalt märgin, et 19.12.2023 on mul registreeritud tervisepäev ja ma soovin teada, miks ma pean sellel päeval tööle tulema pingelise teema arutamiseks*. Kohtu esimees pakub enda sama päeva kirjas välja järgmise aja: *Sel juhul pakuks uueks ajaks 18.12 kl 15.30. Sinu kalendri järgi on see vaba. Tahaksin arutada, mis on tinginud nende kaebuste esitamise ning mida saaksime teha, et neid edaspidi ära hoida*. Kuivõrd sellele kirjale aga mitmeid päevi vastust ei tule, kirjutab esimees 14. detsembril 2023 uuesti: *Tere, Merike! Küsin uuesti üle, kas 18.12 kl 15.30 sobiks Sulle?*, millele kohtunik X vastab järgmiselt: *Mul on direktori käskkirjaga vormistatud tervisepäevad 18. ja 19. detsembril, 20., 21. ja 22. detsembril on mul enesetäiendamispäevad /.../ Eeldan, et eeltoodud andmed on kohtu esimehele kättesaadavad. Käesoleva ajani ei ole mulle teada, milliseid asjaolusid kohtu esimees minuga arutada soovib. Olen teinud selle kohta teabenõude ja ootan sellele vastust*. Taas pakub esimees välja uue aja kohtumiseks, selgitades 18. detsembri 2023. a kirjas ka arutamist vajavate küsimuste ringi: *Tere, Merike! Vaatasin vabu aegu kalendri järgi. Kui pakutud aeg ei sobi, otsime järgmise. Kuidas oleks 04.01 kl 10 või 05.01 kl 10? Sisu osas veelkord - tahaksin arutada, mis on tinginud nende kaebuste esitamise ning mida saaksime teha, et neid edaspidi ära hoida*. Sellele on vastatud 2. jaanuaril 2024: *Ma siiski ei saa aru, mis küsimust me lahendama hakkame. Ma arvan, et see peab mulle eelnevalt teatavaks tehtud olema. Kuna Sa oled kaebuse vastuses välja toonud, et ilmselt on minupoolne rikkumine olemas, siis tuleb mulle selgelt välja tuua, milles minupoolne rikkumine seisnes. Kuna Sa seda vaatamata minu korduvatele päringutele teha ei taha, vaid tahad minuga suuliselt arutleda, siis tõusetub küsimus, et kas Sa sunnid mind enesesüüstamisele. Samuti jääb mulle arusaamatuks, mis menetlustoiming selline suuline arutelu on ja millise menetluse raames Sa sellist arutelu läbi viia soovid*. Kogu vestlus lõpeb maakohtu esimehe selgitusega: *Merike, minu eesmärk on kuulata ka Sinu nägemust ning otsida koos lahendusi, mis hoiaks ära järelevalve- või distsiplinaarmenetluse alustamise. Taoliste menetluste algatamine võiks jääda erandlikuks*. Esimehe see kiri jääb vastuseta.

100. Sellist käitumist peab kolleegium lubamatuks. KS § 45 lg 1 ls 1 sätestab, et *õigusemõistmise korrakohase toimimise*, kohtunike kohustuste täitmise ning kohtute infosüsteemi andmete korrakohase edastamise üle teostab *järelevalvet kohtu esimees*, sama sätte lg 3 konkretiseerib, et *kohtu esimees võib nõuda kohtunikelt seletusi*, kontrollida asjaajamist ja koguda muud vajalikku teavet. Millist täiendavat õiguslikku legitimatsiooni kohtunik X kohtu esimehe soovile temaga kohtuda vajas, eeldas, ootas vms, jääb kolleegiumile täielikult arusaamatuks. Kohtuniku seisukohtadest läbi kumav arusaam, nagu tähendaks kohtuniku sõltumatus sisuliselt tegutsemist mingis n-ö kontrollivaakumis, on sügavalt ekslik (vt selle kohta täpsemalt: Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2018, § 45 komm 1.1 jj); kohtusüsteem on siiski hierarhiline struktuur, kus kõrgemal seisval (ameti)isikul on seaduses märgitud juhul nii jälgimis- kui ka sekkumispädevus (samas, § 45, komm 2), ning kohtunikul lasub KS § 45 lg-st 1 johtuvalt *kohustus* anda seletusi kõigis asjasse puutuvates küsimustes (samas, § 45, komm 2.3.2), kui neid peaks pädeva isiku poolt esitatama. Sõltumatuse nõude eesmärk on tagada kohtu erapooletus oma ülesannete täitmisel (sh tagada kõigi võrdsus kohtu ees). Kohtu ja kohtuniku sõltumatus ei tähenda aga nende üle igasuguse kontrolli (ja seega ka vastutuse) puudumist (Põhiseaduse kommentaar, § 146, komm 20; kättesaadav: <https://pohiseadus.ee/sisu/3630>). Distsiplinaarkolleegiumi istungil

ilmnes selgelt, et kohtunik X ei saa sellest elementaarsest tõsiasjast lihtsalt aru, korrates arusaama, et tegemist oli õigusemõistmist ohustava rünnakuga tema sõltumatuse vastu (vt ka eelnevalt p 35).

101. On selge, et kohtunikult seletuse saamiseks või muu vajaliku teabe kogumiseks võib esimees valida kõige kohasemana tunduva suhtlusvormi, sh ka vahetu kohtumise. Ühtlasi on vaja rõhutada, et kindlasti ei eelda KS § 45 lg-s 1 sätestatud järelevalvepädevuse realiseerimine n-ö ametliku järelevalvemenetluse kirjalikku algatamist ja/või läbiviimist. Seejuures on kolleegium varasemas praktikas märkinud, et sellistele järelepärimistele allumine on kohtunikule kohustuslik. On tõsi, et kuivõrd õigusemõistmise korrakohase toimimise tagamiseks küsitavast teabest võib järelduda distsiplinaarsüüteo toimepanek, võib kohtunik põhiseaduse § 22 teisest lõikest tulenevast mittesüüstamise privileegist juhindudes jätta kohtu esimehe ühele või teisele küsimusele vastuse andmata (vt ka distsiplinaarkolleegiumi 21. mai 2019. a otsus asjas nr 9-13/19-2, p 15). See aga ei tähenda, et ta tohiks ignoreerida talle esitatud (korduvat) kutset kohtumiseks, et arutada võimalikke valupunkte õigusemõistmise korrakohases toimimises. On tõsi, et mõned esialgu väljapakutud kuupäevad kohtunik X-ile ei sobinud, kuid nagu ilmneb selgelt edasisest kirjavahetusest, ei olnud kohtunikul lõppeks mingitki plaani ega ka motivatsiooni kohtu esimehega kohtuda ja talle tehtud etteheiteid arutada. Distsiplinaarkolleegiumi istungitel tõdes maakohtu esimees, et kohtunik X ei ole soostunud temaga kohtuma ka hilisemalt ning ainuke suhtlemine on toimunud pärast järelevalvemenetluse ametlikku algatamist ning selle raames temalt kirjalike seletuste nõudmist. Nagu öeldud, ei pea kolleegium sellist käitumist aktsepteeritavaks, tunnistades kohtunik X-i kõnealuses etteheites süüdi.

D. ETTEHEITED KOHTUNIKULE SEOSSES TÖÖ KORRALDAMISEGA ENDA MENETLUSGRUPIS

102. Kolleegium leiab, et ka süüdistuse selles punktis tuleb kohtuniku süülist käitumist osaliselt jaatada.

103. Ei ole sisulist erimeelsust selles, et kohtunik X-i juhitud menetlusgrupp hästi ei toimi – lihtsalt selle põhjuseid hinnatakse põhimõtteliselt erinevalt. Et menetlusgrupi kaadrivoolavus kohtujuristide puhul on suur, mis arusaadavalt takistab töö sujuvat korraldamist, ei ole sisuliselt vaidluse all. On aru saada seegi, et puuduva juristikoha täitmine majasisese rotatsiooni vormis erinevate isikutega sisuliselt ühe päeva kaupa ei ole normaalne olukord. Erinevus on aga selles, et kui kohtunik X näeb selles juhtkonna tegevusetust ja hoolimatust, kohati isegi tema vastu suunatud pahatahtlikkust, siis süüdistusettehite tegija näeb olukorra tekkepõhjusena seevastu eeskätt kohtuniku isiksuseomadusest lähtuvaid probleeme ning soovimatust olukorda lahendada. Tuleb tunnistada, et tõendid teisena nimetatud põhjuse kasuks on ülekaalukad.

104. Siinkohal tuleb esmalt aga lahendada küsimus, kas ja kui, siis millistel tingimustel ja ulatuses on kasutatavad nn *anonüümsed tõendiallikad*, mille sisuks on erinevad (väidetavad) töökorralduslikud minetused kohtunik X-i menetlusgrupis. Nimelt on maakohtu esimees kolleegiumile muu tõendikogumi kõrval esitanud tõendina vastuvõtmiseks ka mitmed e-kirjad ja kokkuvõtted kohtunik X-i menetlusgrupiga ühel või teisel moel seotud isikutelt, milles kirjeldatakse erinevaid puudujääke töökorralduses ning selgitatakse ka põhjuseid, miks on soovitud selles menetlusgrupis töötamisest loobuda. Kõnealune teave on maakohtu esimehele edastatud aga klausliga, et infot avaldanud isikute identiteet ei saaks teatavaks kohtunik X-ile.

105. Kolleegium leiab, et selliste nn anonüümsete tõendite kasutamine, mille sisuks on vaieldamatult kõrgemal (võimu)positsioonil oleva isiku väärkäitumine, ei ole iseenesest välistatud (kusjuures seda võimusuhet tuleb vaadata *sisulisest*, mitte aga *formaalsest* aspektist lähtuvalt. Vormiliselt tuleb tõesti tõdeda, et kohtujurist ei ole rangelt võttes kohtunikule alluv töötaja). Töövaidlustele ning asutuste siseuurimistele on tihti omane, et erinevatest (enamasti vertikaalsetest) võimusuhetest johtuvalt ei soovi n-ö nõrgemas positsioonis olevad isikud enda identiteeti

väidetavale probleemile viidates avada; olgu selleks siis hirm võimalike negatiivsete tagajärgede ees, lojaalsustunne kolleegi või kõrgemal positsioonil oleva töökaaslase suhtes vms.

106. Kindlasti võib sellise anonüümsuse klausliga esitatud teabe näol olla tegu *küllaldase ajendiga* KS § 45 sätestatud (järelevalve)menetluse algatamiseks. Kolleegium leiab aga, et välistatud ei ole sellise teabe edasine kasutamine tõendina, kui selleks peaks vajadus tekkima. Kui otsida asjakohast paralleeli, siis võib tuua näite kriminaalmenetlusest, kus selliste, n-ö kaitse poolt varjatuks jäävate tõendite kasutamine ei ole sugugi võõras. Üldpõhimõttena kehtib kriminaalmenetluses tõesti arusaam, et üheks ausa kohtupidamise väljenduseks on poolte võrdsuse põhimõte, mille kohaselt peab pooltel olema võrdne võimalus tutvuda üksteise esitatud tõendite ja seisukohtadega ning neid kommenteerida. Samas ei ole see nõue aga absoluutne. Ka EIK on enda praktikas järjepidevalt jaatanud süütegu menetlevate õiguskaitseorganite õigust jätta osa nende kogutud teabest kahtlustatava eest varjatuks, et takistada tema poolt tõendite võimalikku moonutamist (vt nt EIK 13. detsembri 2007. a otsus *Mooren vs. Saksamaa*, p 92 ja EIK suurkoja 9. juuli 2009. a otsus samas asjas, vt p-d 124-125). Poolte ebavõrdsusest ebaausa kohtumenetluse ilminguna on põhjust rääkida alles juhul, kui tõenditele juurdepääsust keeldumisega kaasnevaid raskusi kaitseõiguse teostamisel pole tasakaalustatud. Nii on Riigikohtu praktikas peetud sellena piisavaks kahtlustuse aluseks olevate tõendite küllaldase avamise mõnel muul viisil, mis peab aga toimuma piisava konkreetsusastmega, et kaitsepoolle oleks võimalik esitada neile sisulisi vastuväiteid, teisalt aga selliselt, et see ei kahjustaks nt toimetatavat kriminaalmenetlust või teis(t)e isiku(te) olulisi õigusi (pikemalt vt RKKK 04.05.2016, 3-1-1-110-15, p 11 jj). Kolleegium ei näe põhjust, miks ei ole see põhimõte kantav üle ka käesolevale distsiplinaarmenetlusele, pidades samas vajalikuks rõhutada, et sellisel moel saadud teave ei saa olla *ainukeseks* tõendiks, millele oleks võimalik rajada lõplik otsustus selle kohta, kas kohtunik on käitunud KS § 87 mõttes süüliselt või mitte. Siis ei oleks tõhusast kaitseõiguse teostamisest võimalik tõepoolest kõneleda (vt ka KrMS § 15 lg 3).

107. Eespool kirjeldatud nõuded kõnealuste tõendite vastuvõtmiseks ning hindamiseks kolleegiumi poolt on täidetud. Tunnistajad, P. Lutter ja M. Tähtväli kirjeldasid kolleegiumi istungil üheselt, mis oli nende erinevate pöördumiste *sisu* ning neis kohtunikule tehtavad *ettehoided*; ainuke, mis jäi kohtunik X-ile teadmata, oli nende pöördumiste taga olnud isikute *identiteet*. See ei võtnud aga vähimalgi moel X-ilt ära võimalust esitada neile etteheidetele tõhusalt vastuväiteid. Sisuliselt kinnitavad kõnealused n-ö varjatud tõendiallikad, et, P. Lutteri ja M. Tähtvälja kirjeldused menetlusgrupi töös esinevatest puudustest vastavad tegelikkusele ning ei ole pahatahtlik pooltõde ning kohati isegi täielik vale, nagu kohtunik X seda leidis.

108. Kõnealustest tõenditest avaldub pilt ei ole meeldiv. Nagu öeldud, ei ole vaidluse all, et juristide volavus kohtunik X-i menetlusgrupis on suur, vähem kui nelja aasta jooksul töötab seal juba viies inimene. Kolleegium ei näe siinkohal põhjust kahelda ka juhtiva kohtujuristi P. Lutteri ütlustes, et see on suurem võrreldes teiste menetlusgruppidega. Kui ka sellist anomaaliat mitte näha (mis on aga kolleegiumi hinnangul siiski olemas), siis erinevad kardinaalselt põhjused, *miks* kohtunik X-i menetlusgrupist lahkutakse. Nii tuleb välja tuua ühe kohtujuristi korduv läbipõlemine, mis tingis mõlemal juhul pikemaajalise haiguslehel viibimise; vahepeal eemal viibinud kohtujurist on otsustavalt keeldunud kohtunik X-i menetlusgruppi naasmast; ületöötamisest tingitud haiguspuhkuselt tagasi tulles on jurist töö jätkamisega X-i juures nõustunud ainult klausliga, et esimesel võimalusel võimaldatakse tal sealt lahkuda teise menetlusgruppi; katseaja lõpus loobub aga üks kohtujurist omal soovil edasi töötamisest. Märkimisväärne on ka see, et nendest viiest kohtujuristist töötavad neli jätkuvalt A Maakohtus ning P. Lutteri kui nende tööd koordineeriva isiku kinnitusel muudes menetlusgruppides neil ligilähedasi probleeme ei esine ning nad on seal hinnatud töötajad.

109. Kõnekas on maakohtu tsiviilosakonna endise osakonnajuhataja M. Tähtvälja kirjeldus olukorra kohta. Ajavahemikel, kus kohtunik X-il kohtujurist ühel või teisel põhjusel puudus, püüti seda tagada majasiseste asenduste abil – kas siis vabatahtlikult või kui sellist isikut ei leitud (ja

paraku enamikul juhtudel ei leitud), siis tähestikulises järjekorras. Sellise olukorra tekkimisel tõdes M. Tähtväli, et mitmed juristid keeldusid konkreetset X-i juurde tööle minemast. Kui asendamine oli kohtujuristi jaoks lõppeks viidatud tähestikulise järjekorra tõttu vältimatu, reageeriti tihtilugu sellele ka endale ettenähtud päevaks haiguslehe võtmisega. Mitmel korral luhtusid ka konkursid, mis korraldati püsiva juristi leidmiseks, kuna juba konkurssidel küsiti, kelle menetlusgruppi juristi otsitakse, ning kui see sai teatavaks, siis kandidaadid lihtsalt loobusid edasisest kandideerimisest.

110. Selgitused, miks keelduti kohtunik X-i menetlusgrupis jätkamast või sinna tööle minemast, olid samuti kattuvad: ebarealistlikud ootused tööpanusele, kohati ka jäine suhtumine ning mitte kõige neutraalsemas hääletoonis esitatud etteheited, ebaselged ning vastuolulised, puhuti kardinaalselt muutuvad juhised ülesannete lahendamisele, kohtunikust tingitud aeglane ja väsitav asjaajamine, töökorralduslike kokkulepete eiramine kohtunik X-i poolt, tema reaktsioonide ja väljaütlemiste pelgamine, pidev vajadus teha ületunde, intensiivne suhtlemismaneer, oma teatava üleoleku näitamine jne. Kirjeldatud asjaolud teevad seega suhteliselt arusaadavaks, miks kohtunik X-i menetlusgrupist lahkutakse ning eemale hoitakse; selleks on lihtsalt väljendatuna ebameeldiv töökeskkond.

111. Siiski peab kolleegium tõdema, et ükski eespool kajastatud infokild ei olnud selline, mis annaks kas eraldivõtetult või ka kogumis alust rääkida kohtuniku süülisest käitumisest distsiplinaarsüüteo mõttes. Neis kirjeldatakse ilmselt ebamõistlikke mahulisi nõudeid tööle, ebaselgeid ning tihti ka vastuolulisi juhiseid, etteheidete tegemist tehtud tööle ja nõudeid teha teatud tööd uuesti, kohati ka kalki/ebasõbralikku suhtumist jne. Kolleegium nõustub siinkohal aga kohtuniku esindajaga, et ükski etteheidest ei olnud siiski sellise konkreetsus- ja detailsusastmega, mida võiks hinnata kohtuniku ametikohustuste mittekohase täitmisena. Kuigi kolleegium ei kahtle (anonüümsete) tõendiallikate infos, et esineda võis ka nt kohati ebaviisakat suhtlemist, on selline teave sedavõrd üldine ning abstraktne, et ei võimalda anda hinnangut, kas tegu oli süülise käitumise KS § 87 lg 2 tähenduses või mitte. Seetõttu ei pea kolleegium vajalikuks peatuda küsimusel – millele esindaja samuti iseenesest õigustatult viitas –, et millisel täpsemal ajaraamistikul need kõnealused sündmused toimusid ja kas need distsiplinaarsüüteks mittekvalifitseeruvad teod paiknesid KS § 90 lg-s 1 nimetatud ajateljel või mitte. Seega leiab kolleegium, et etteheidete, mis on tehtud kohtunik X-ile seoses väidetava enda menetlusgrupi töötajatega ebakohase suhtlemisega, ei ole leidnud kinnitust. Kuid kolleegium kordab, et eelnevalt esitatud kirjeldused avavad üheselt need põhjused, miks inimesed kohtunik X-i menetlusgrupis ei püsi ning üritavad sealt esimesel võimalusel lahkuda, ning need põhjused on seotud kohtunik X-i isikuomadustega. See on fakt, millega kohtunik X-il tuleb erinevatest, kolleegiumi hinnangul täiesti usaldusväärsetest allikatest lähtuva tõendihulga tõttu leppida ning enda käitumist sellest teadmisest tulenevalt edaspidi kujundada.

112. Eelnevalt öeldu aga ei tähenda, et kohtunik X-ile tehtud etteheites ei või näha mõnda muud distsiplinaarsüütegu. Nimelt viidatakse selle süüdistuse raames, et kohtunik X-it iseloomustab *suutmatus enda tööd korraldada ning suhtlemisraskused kolleegidega, sh juhtkonnaga*. Et tegemist oli X-i jaoks arusaadavalt süüdistuse osisega, ilmneb selgelt tema 9. mai 2024. a kirjalikes selgitustes, kus ta neile väidetele ka tähelepanu juhib ning neid kommenteerib. Kõnealust probleemistikku kirjeldasid 10. mai 2024. a istungil ka tunnistajad A. Asi, P. Lutter ja M. Tähtväli. Ka siinkohal on seega täidetud kõik küllaldase kaitseõiguse tagamise nõuded.

113. Nagu öeldud, ei ole probleemid töökorraldusega kohtunik X-i menetlusgrupis vaidluse all, erinev on lihtsalt nägemus, mis on selle tinginud. Viidatud sai ka sellele, et X peab kohtujuristide vahetumist üksnes juhtkonna probleemiks ning just juhtkonnal tuleb see tema hinnangul ka ükskõik kuidas lahendada. Seda kinnitab üheselt ka A. Asi poolt 26. aprillil 2024 kolleegiumile tõendina esitatud kirjavahetus. Tuleb nõustuda tunnistaja P. Lutteri ütlusega, et probleem on vana, ulatudes tema vahetu kogemuse pinnal vähemalt aastasse 2018. Viidatud kirjavahetuses kirjutab kohtunik X aktiivselt ning intensiivselt vormis pöördumisi nii P. Lutterile, Iris Kangur-Gontšarovile, Meelis

Eerikule (st eelmisele A Maakohtu juhtkonnale), M. Tähtväljale ja A. Asile. Nende kirjade ühiseks jooneks on, et X kirjeldab enda suurt töökoormust, juristide kesist panust, kohati juristi toe täielikku puudumist ning taotleb üsnagi ründavas toonis „õigusemõistmise korrakohase toimimise tagamist“.

114. Kolleegiumi hinnangul tuleb tõdeda, et juhtkond on omalt poolt kõigiti ja kestvalt püüdnud olukorda ka lahendada. See tuleneb juba P. Lutteri 28. jaanuari 2021. a kirjast („*juristi tervis näitab halvenemise märke n.ö põhitööd tehes ja see kinnitab ka vajadust tööülesannete jaotuse ja kitsaskohtade kaardistamiseks*“). Edasine aga näitab, et see ei ole osutunud võimalikuks ja eeskätt kohtunik X-i vastuseisu tõttu (vt M. Tähtvälja 8. oktoobri 2021. a kiri: „*ootan endiselt Sinult kohtuniku, juristi ja sekretäri tööde jaotust – see info on oluline ka asendusjuristi tagamiseks ja töö korraldamiseks*“). Viidatud kirjavahetusest ilmneb samuti, kuidas kohtunik X kategooriliselt eitab võimalust, et kujunenud probleem võiks lähtuda kasvõi osaliselt temast, ning reageerib äärmiselt valulikult kõigile vihjetele, mis kasvõi kaude sellele võiks viidata. Kui 8. oktoobril 2021 annab M. Tähtväli teada, et „*keegi kohtujuristidest ei olnud nõus tulema Sinu menetlusgruppi asendusjuristi tööd tegema*“, soovib kohtunik X teada, millisel alusel seda väidetakse, ning palub „*mulle esitada selle väite kohta tõendid*“ ja lisab, et see stress on temale väga halvasti mõjunud ning ta läheb „*perearsti juurde enda tervisekahjustuse ulatust kindlaks määrama*“. Kui X-ile antakse teada, et tema nõuete tõttu on üks kohtujurist terviselikel põhjustel töölt eemale jäänud, leiab ta, et „*sellise etteheite tegemise eelduseks oleks kompleksne meditsiiniline ja tööalane uuring, mida aga tehtud pole*“ (11.10.2021). Kui A. Asi teeb ettepaneku kohtumiseks, et rääkida mh ka koostööst kohtujuristiga, teatab X, et ta on küll valmis „*tulema vastu Sinu soovile minuga vestelda kirjas tõstatatud küsimustest*“, samas soovib ta teada, „*millest tulenevalt on tõusetunud sellise teema arutelu vajadus*“ (07.01.2022). Sisulise aruteluni aga paraku asi ei jõudnudki.

115. Juba viidatud kirjadest joonistub selgelt välja pilt, mida tunnistajad üksmeelselt kirjeldasid kolleegiumi 10. mai 2024. a istungil – X-i igasugune soovimatus koostööks. M. Tähtväli kirjeldas istungil üksikasjalikult enda püüdlusi selle probleemiga tegelemisel maakohtu aseesimehena (24. augustist 2021 kuni 30. aprillini 2023) ja tsiviilvaldkonna osakonnajuhina (2. maist 2023 kuni 8. veebruarini 2024) töötamise ajal, paraku aga tagajärjetult. Tunnistaja kirjeldas olukordi, kus ta läks kohtunik X-i juurde, et kõnealune teema jutuks võtta, kuid tema küsimusi/teemaarendust sõna otseses mõttes lihtsalt ignoreeriti – kohtunik X kas ei vastanud üldse midagi, vaadates vestluspartnerist n-ö läbi, või hakkas rääkima hoopis mõnel teisel teemal; sama juhtus, kui tunnistaja enda küsimust kordas. M. Tähtväli kinnitas ka, et ta püüdis selle teemaga tegeleda terve enda ametis olemise aja kestel, minimaalselt oli selliseid (tagajärjetuid) vestluskatseid viis, eelduslikult aga rohkemgi. Samasisuline oli ka tunnistaja P. Lutteri kirjeldus kohtumajas kujunenud olukorrast ning sellest, millega päädisid kõik katsed kohtunik X-iga seda küsimust arutada – sellest lihtsalt keelduti. Kohtunik X-i küsimuse peale tõdesid tunnistajad M. Tähtväli ja A. Asi, et üks kogunemine nende kolme osalusel siiski toimus, kuid – nagu tunnistajad kinnitasid – siis räägiti sootuks teistel teemadel. Kolleegium ei näe põhjust tunnistajate sellekohastes ütlustes kahelda.

116. Ja kirjeldatut peab kolleegium juba distsiplinaarsüüteoole vastavaks käitumiseks. Paljusk on argumendid kattuvad nendega, millele kolleegium viitas eelnevalt p-de100-101 juures. Nagu öeldud, teostab KS § 45 lg 1 kohaselt õigusemõistmise korrakohase toimimise ning kohtunike kohustuste täitmise üle järelevalvet kohtu esimees. Kui kohtu esimees soovib kohtunikuga kõnealusel teemal vestelda, on kohtunikul kohustus sellele vastu tulla, meeldib see talle või mitte. Sama kehtib ka *osakonnajuhataja* (praegusel juhul M. Tähtväli) kohta, kellele on samuti KS § 45 lg 1 ls 4 kohaselt antud pädevus kohtu esimehe korraldusel või *omal algatusel nõuda seletusi osakonna kohtunikelt* ja teistelt teenistujatelt ning koguda muud vajalikku teavet *õigusemõistmise korrakohase toimimise tagamiseks*. Seda osakonnajuhataja pädevust kordab ka A Maakohtu kodukorra § 6 lg 2 p 9 ning oli seega kohtunik X-ile vägagi hästi teada (kolleegium ei pea vajalikuks eraldi lähemalt käsitleda *kohtu aseesimehe* pädevust – see oli volituste ja pädevuse ulatuselt sama nii KS eelmise redaktsiooni kui ka varasema A Maakohtu kodukorra kohaselt). Kohtuniku arusaam,

et sellisel moel sekkutakse lubamatult tema menetlusgrupi töösse (vt nt 11. oktoobri 2021. a kiri, aga ka tunnistajate ütlused kolleegiumi 10. mai 2024. a istungil) ning kahjustatakse tema sõltumatust, ei päde vähimalgi määral. Kolleegiumi hinnangul oli tegemist teadliku, tahtliku ning süülise kohtunikul lasuvate kohustuste eiramisega, s.o rikkumisega KS § 87 lg 2 tähenduses.

117. Seejuures ei jaga kolleegium kohtunik X-i esindaja arvamust, et isegi kui tunnistajate poolt kirjeldatud vahejuhtumite näol võis tegu olla kohtuniku ametikohustuste rikkumisega, on need praeguseks aegunud. Kõnealused rikkumised said teatavaks Riigikohtu esimehele kohtunik X-i suhtes läbi viidud järelevalvemenetluse käigus ning ei saa rääkida olukorrast, kus nende *avastamisest* oleks möödunud enam kui kuus kuud (KS § 90 lg 1). Ka pole põhjust rääkida olukorrast, kus süüteo *toimepanemisest* oleks möödunud enam kui kaks aastat. Nimelt on kolleegium arusaamisel, et käesolevat etteheidet tuleb sisustada *jätkuva* ja *vältava* süüteo kombinatsioonina (selle karistusõigusele omase teomõiste kohaldatavusest distsiplinaarmenetluses vt Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne, § 90, komm 3; kolleegium jagab seal esitatud arusaama); tegu on juba aastaid kestnud tegevusetuse seisundiga, kus kohtunik X lihtsalt ignoreerib temal lasuvaid kohustusi ning keeldub ikka ja jälle teadlikult koostööst kohtu juhtkonnaga, kuigi tal on seadusest tulenevalt sellekohane kohustus. Õiguslikus mõttes on tegemist *ühe jätkuva teoga*, mille kulg lõpeb alles siis, kui isik endal lasuva kohustuse täidab; ja seda ei ole juhtunud kolleegiumile teadaolevalt tänase päevani. Seejuures ei oma tähendust, et distsiplinaarsüüdistuse oleks võinud (ning ehk ka pidanud) esitama juba varem. Praegu on seda tehtud ning eelnevast johtuvalt ei ole tegemist aegunud distsiplinaarsüüteoga KS § 90 lg 1 mõttes.

118. Midagi sisulist ei muutuks õiguskäsitluses ka siis, kui ka vaadata kohtunik X-i järjepidevaid keeldumistegusid eraldiseisvate üksikaktidena. Nimelt on tunnistaja M. Tähtväli kinnitanud, et ta püüdis X-iga kohtuda ja rääkida menetlusgrupi tööd puudutavatel teemadel terve enda ametis oleku vältel, mis lõppes alles 8. veebruaril 2024. Puudub igasugunegi alus tõsikindlaks arvamiseks, et viimane sellekohane katse leidis aset enam kui kaks aastat enne seda, kui toimuv sai teadlikuks Riigikohtu esimehele, kes reageeris sellele distsiplinaarsüüdistuse esitamisega. Seega poleks distsiplinaarsüütegu aegunud ka selle alternatiivse käsitluse korral (tahtlike või tahtmatute eksitõlgenduste vältimiseks kordab kolleegium, et seda käsitlust pole põhjust praegusel juhul siiski toetada).

KARISTUS

119. Kokkuvõtlikult leiab kolleegium, et kohtunik X-i süüline käitumine KS § 87 lg 2 tähenduses on tõendatud kohtuasja mõistliku ajaga menetlemise nõude rikkumises, menetlusega põhjendamatus venitamis, kohtuotsuse ettenähtust hilisemas kuulutamises ja menetlusosaliste pöördumistele korduvas vastamata jätmises, lugupidamatus ja ebaviisakas suhtumises menetlusosalisse, samuti maakohtu esimehe ning osakonnajuhatajaga koostööst keeldumises. Rikkumised on olnud korduvad ja järjepidevad.

120. Karistusliigi valikul tuleb nõustuda Riigikohtu esimehega, et arvestada tuleb sedagi, et kohtunik X-it on juba varem distsiplinaarkorras karistatud (vt distsiplinaarkolleegiumi 22. aprilli 2019. a otsus nr 9-13/19-1 ja Riigikohtu üldkogu 8. oktoobri 2019. a otsus nr 3-19-1861). KS § 88 lg 6 sätestab küll, et distsiplinaarkaristus *kustub*, kui kohtunik pole aasta jooksul pärast distsiplinaarkolleegiumi otsuse jõustumist toime pannud uut süütegu. See aga ei tähenda, et puuduks võimalus sellele osutada, kuna KS § 88 lg 4 *kohustab* karistuse mõistmisel arvesse võtma ka kohtuniku *isiksuseomadusi*, mille hulka kuulub vaieldamatult ka eelnev teenistuskäik, sh võimalikud varasemad (ka kustunud) distsiplinaarkaristused (vt selle kohta ka RKKK 16.02.2023, 1-15-1446/76). Kolleegium ei arvesta seda seega raskendava asjaoluna, vaid kohtunikku iseloomustava faktina muude asjaolude hulgas.

121. Kohtuniku süüd peab kolleegium talle tehtud etteheidetes pigem suureks. Õigusvaidluse põhjendamatu venimine õõnestab selgelt ühiskondlikku usaldust kohtusüsteemi vastu, seda

süvendab paralleelne üleolev ja lugupidamatu käitumine menetlusosalisega ning pöördumiste ignoreerimine; neist asjaoludest tulenevaid negatiivseid tagajärgi, mis peegelduvad paraku tervele kohtusüsteemile, ei saa ega tohi alahinnata (vt siinkohal taas kord ka advokatuuri seisukoht, p-d 19–21). Menetlusgrupis avalduvate ilmselgete probleemide süstemaatiline eiramine ning täielik soovimatus nende lahendamisel teha koostööd kohtu esimehe ning osakonnajuhatajaga näitavad kohtuniku selgelt nihkes arusaama endal lasuvatest kohustustest ning väärmõistmist sellest, mida kohtuniku sõltumatus tähendab ja mida mitte.

122. Tuleb nõustuda maakohtu esimehega, et keskset murekohta tuleb näha tõsiasjas, et kohtunik X *lihtsalt ei mõista* probleemi olemust. Selles veendus kolleegium vahetult ka kahel istungil. Kohtunik X eitas järsult ja kategooriliselt mistahes endal lasuvat vastutust kujunenud olukorras, nägi kõiges üksnes tema isiku vastu suunatud pahatahtlikkust ning valetamist, süü asetas kõikjal teistele ning kõiki süüdistusi pareeris mh argumendil, et rünnatakse tema kui kohtuniku sõltumatust. Esimest korda avaldas kohtunik X midagi kahetsuse- ning enda osalise vastutuse tunnistamise laadset kolleegiumile alles mitmeid päevi pärast viimast istungit, täpsemalt 14. mai 2024. a õhtul saadetud teesides; see aga ei kõiguta kolleegiumil istungite käigus *vahetul kogemusel* rajanevat arusaama, et tegelikkuses kohtunik X enda väärkäitumise olemust ja tähendust siiski ei hooa.

123. Kolleegium on seetõttu sunnitud tõdema, et pikemas perspektiivis ei näi tegemist olevat jätkusuutliku olukorraga. Samas ei näe kolleegium praeguses distsiplinaarasjas tehtud etteheiteid hinnates võimalikuks rakendada nii Riigikohtu esimehe kui ka maakohtu esimehe viidatud sanktsiooniliiki, s.o ametist tagandamist. Ilmselgelt ebapiisavad on samas kergemad sanktsiooniliigid, täpsemalt siis noomitus (KS § 88 lg 1 p 1) ja kuni ühe kuupalga suurune rahatrahv (KS § 88 lg 1 p 2). Eelnevat silmas pidades leiab kolleegium, et karistuseks tuleb kohtunik X-ile mõista KS § 88 lg 1 p 3 ja § 89 alusel ametipalga vähendamine 20% ulatuses kuueks kuuks.

(allkirjastatud digitaalselt)